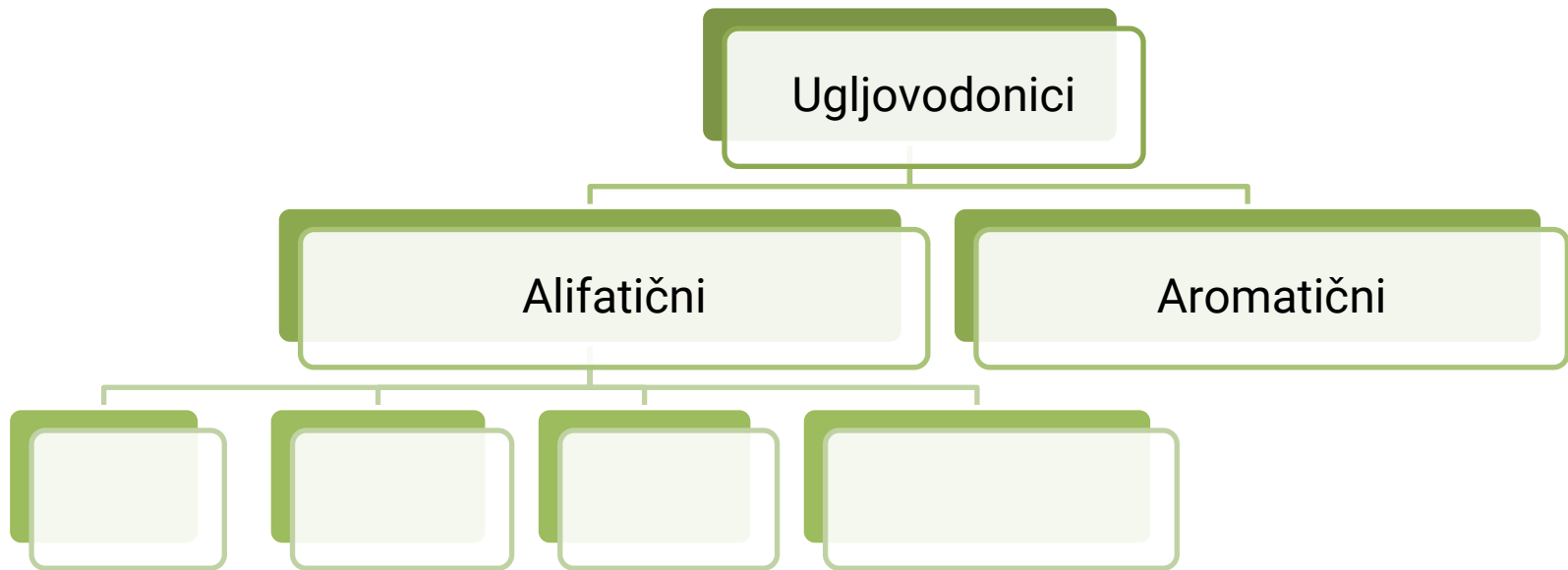

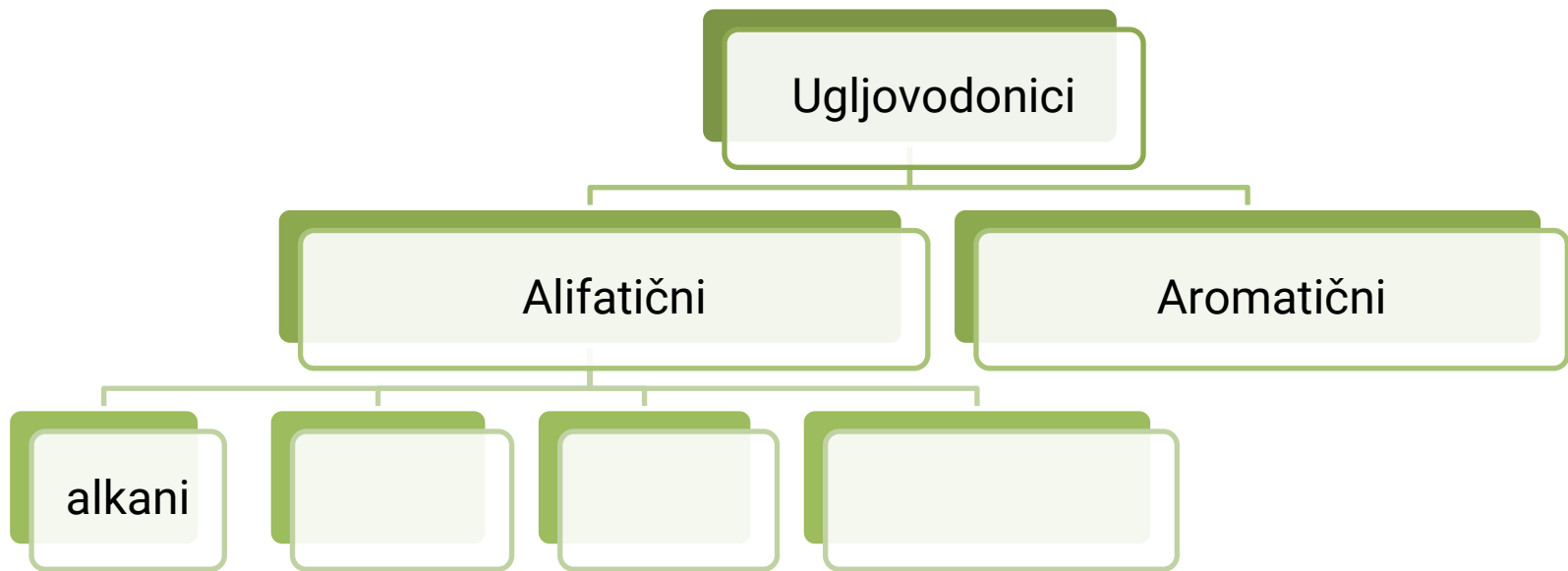
UGLJOVODONICI

UGLJOVODONICI

UGLJOVODONICI

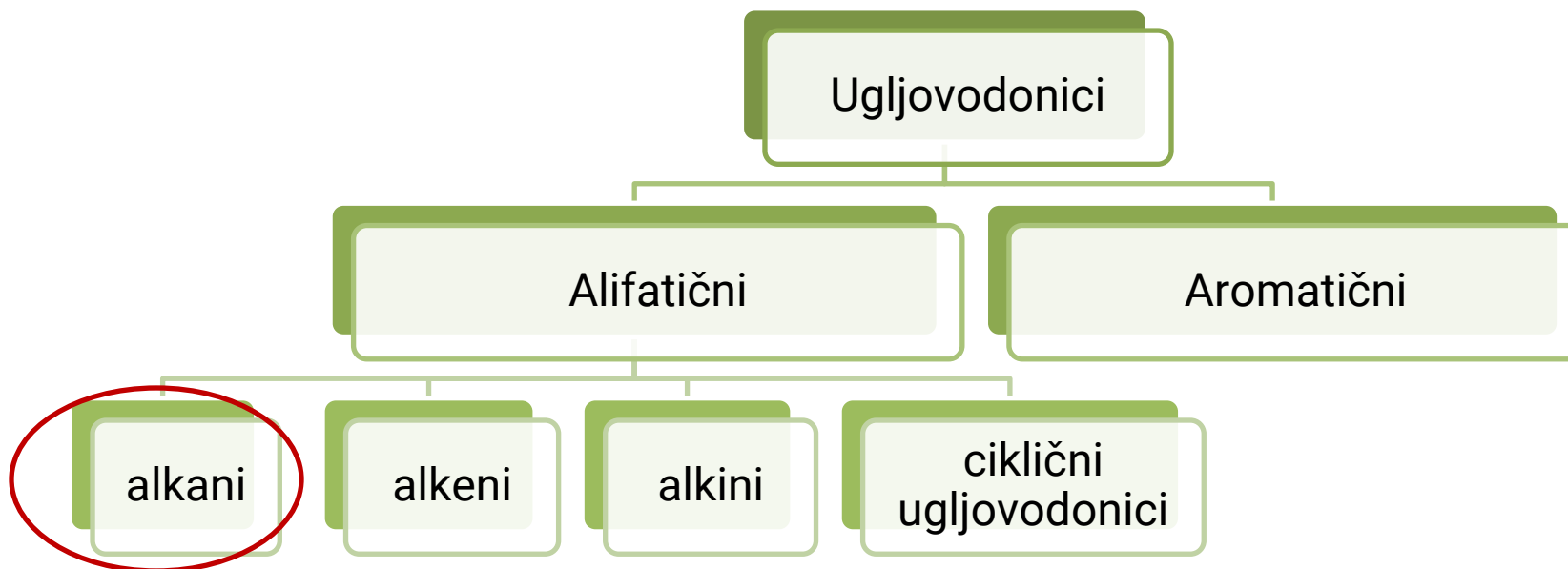
UGLJOVODONICI

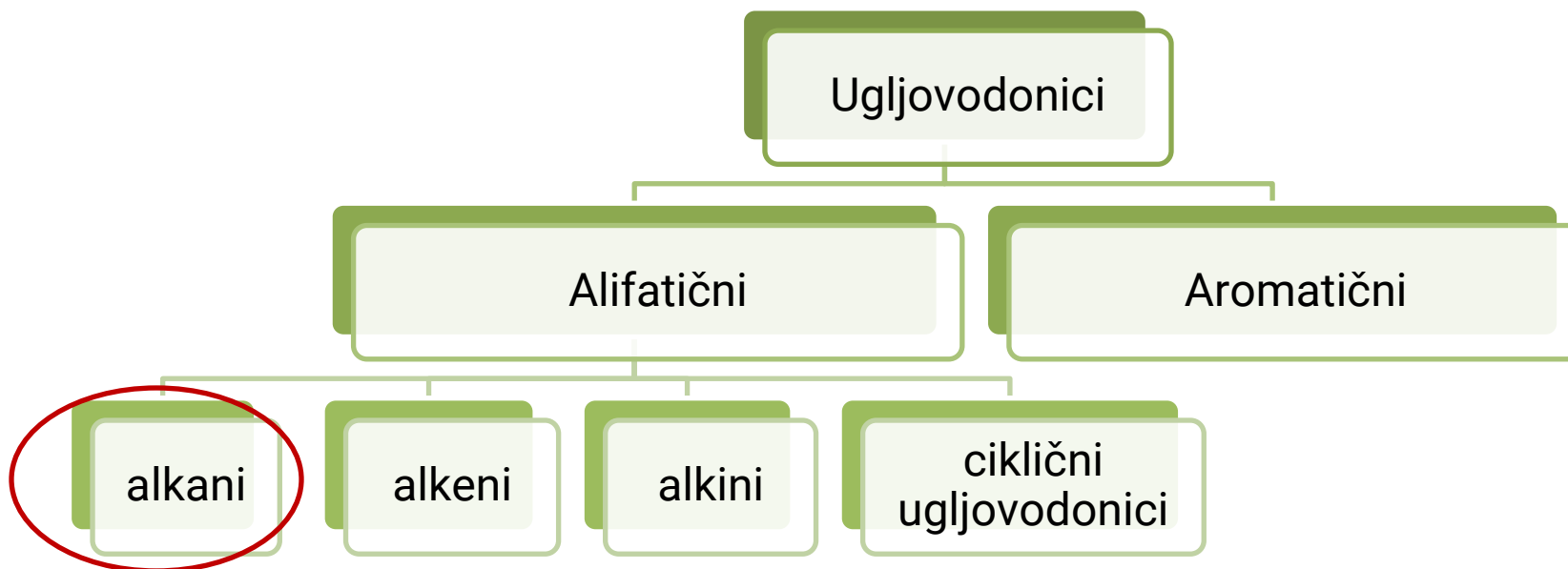
UGLJOVODONICI

UGLJOVODONICI

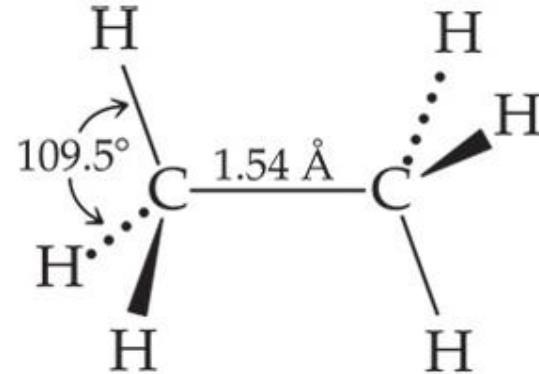

UGLJOVODONICI

UGLJOVODONICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

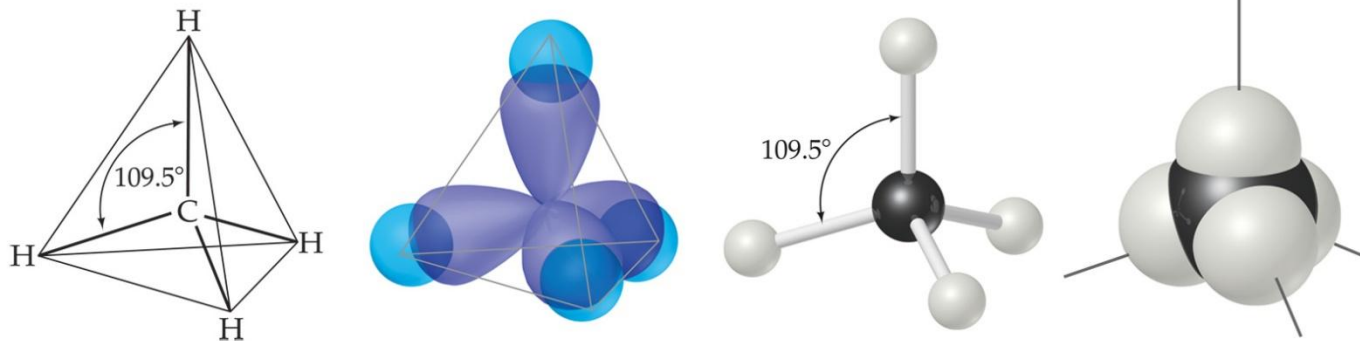

- C i H međusobno povezani jednostrukim vezama
  - Zasićeni ugljovodonici.
    - “zasićeni” vodonicima.

UGLJOVODONICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

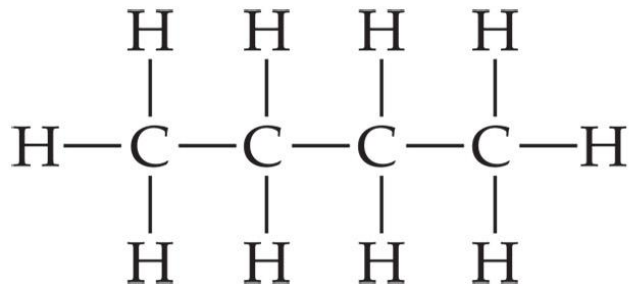

- sp^3 hibridizacija
- Tetraedarska struktura.

UGLJOVODNICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

- Možemo ih predstaviti Luisovim strukturnim formulama.
  - Što često nije praktično.....

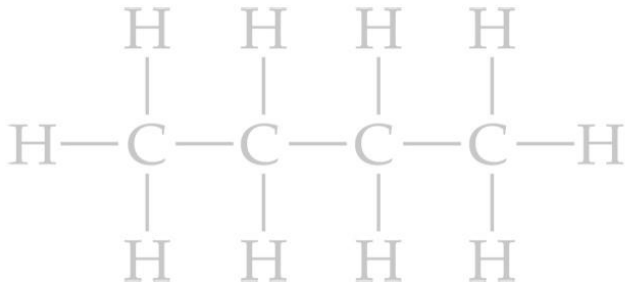
or

UGLJOVODNICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

...tako da češće koristimo racionalne formule.

or

UGLJOVODNICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

Homologni niz alkana i promena fizičko hemijskih osobina sa prirastom mase za po jednu $-\text{CH}_2-$ (metilensku) jedinicu

---

CH_4	CH_4	Methane
C_2H_6	CH_3CH_3	Ethane
C_3H_8	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_3$	Propane
C_4H_{10}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Butane
C_5H_{12}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Pentane
C_6H_{14}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Hexane
C_7H_{16}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Heptane
C_8H_{18}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Octane
C_9H_{20}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Nonane
$\text{C}_{10}\text{H}_{22}$	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Decane

---

UGLJOVODONICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

Homologni niz alkana i promena fizičko hemijskih osobina sa prirastom mase za po jednu $-\text{CH}_2-$ (metilensku) jedinicu

Methane

Ethane

Propane

Butane

Gasovito agregatno stanje

UGLJOVODNICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

Homologni niz alkana i promena fizičko hemijskih osobina sa prirastom mase za po jednu $-\text{CH}_2-$ (metilensku) jedinicu

Tečno agregatno stanje

C_5H_{12}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Pentane
C_6H_{14}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Hexane
C_7H_{16}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Heptane
C_8H_{18}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Octane
C_9H_{20}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Nonane
$\text{C}_{10}\text{H}_{22}$	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Decane

---

UGLJOVODONICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

Homologni niz alkana i promena fizičko hemijskih osobina sa prirastom mase za po jednu $-\text{CH}_2-$ (metilensku) jedinicu

**Tačka
ključanja
°C**

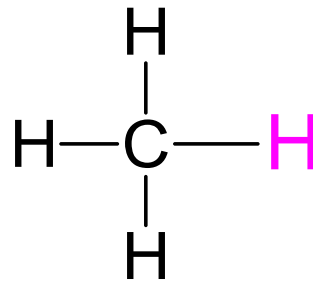
CH_4	CH_4	Methane	-161
C_2H_6	CH_3CH_3	Ethane	-89
C_3H_8	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_3$	Propane	-44
C_4H_{10}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Butane	-0.5
C_5H_{12}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Pentane	36
C_6H_{14}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Hexane	68
C_7H_{16}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Heptane	98
C_8H_{18}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Octane	125
C_9H_{20}	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Nonane	151
$\text{C}_{10}\text{H}_{22}$	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	Decane	174

UGLJOVODONICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

Alkani normalnog niza

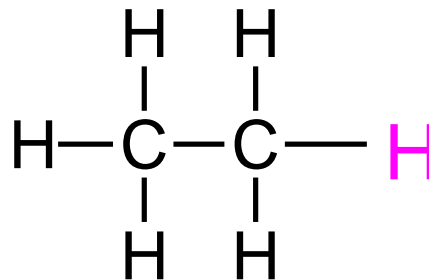
C H_4 metan

Alkil grupe izvedene iz njih

Metil (Me)

C_2H_6 etan

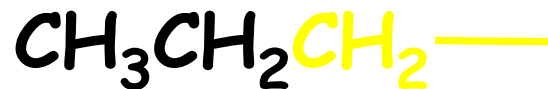
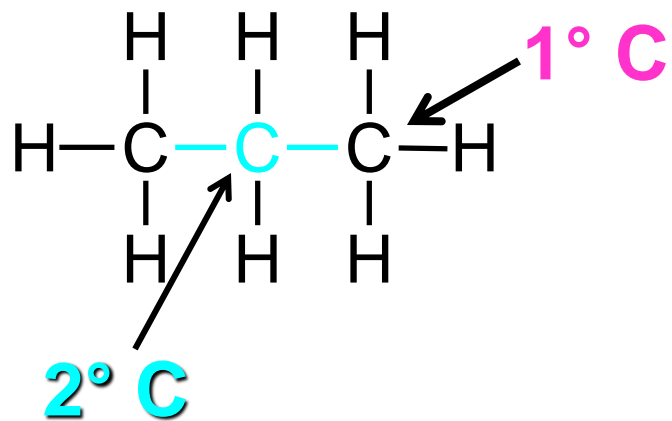
Etil (Et)

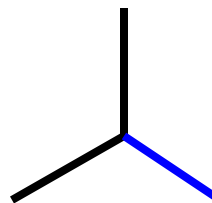
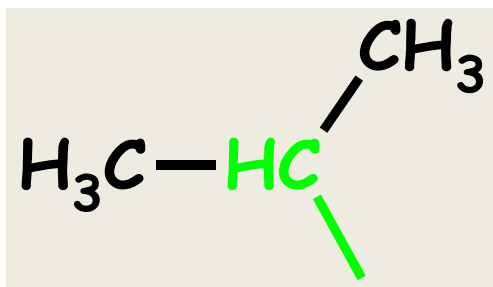
UGLJOVODONICI

Alkani-nemaju funkcinalnih grupa

C_3H_8 propan

propil

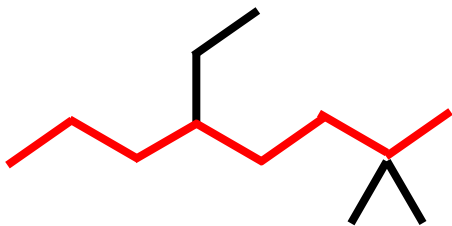
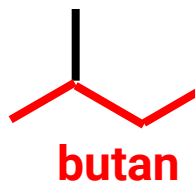
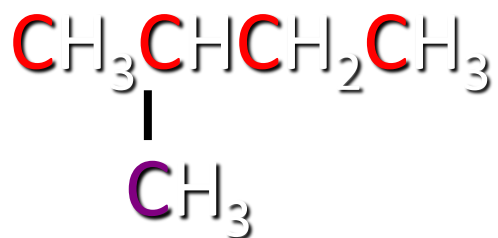

izopropil (*i*-Pr)

UGLJOVODONICI

Imenovanje alkana

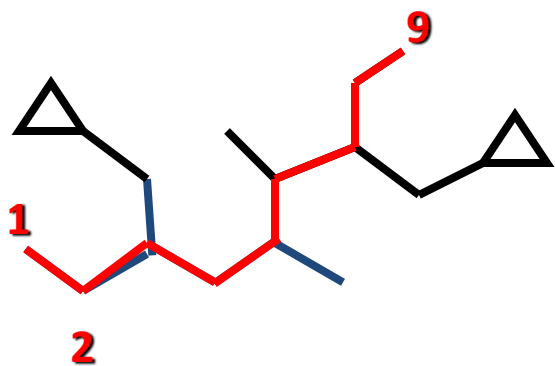
1. Nadji **najduži niz** i imenuj ga

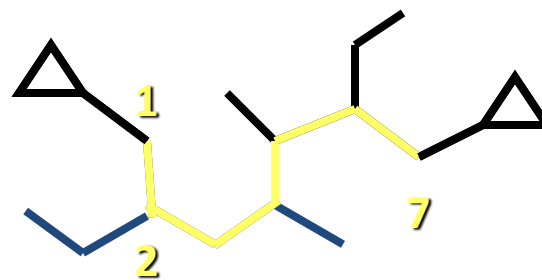
oktan

UGLJOVODONICI

Imenovanje alkana

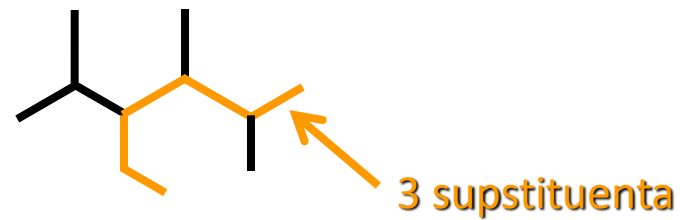
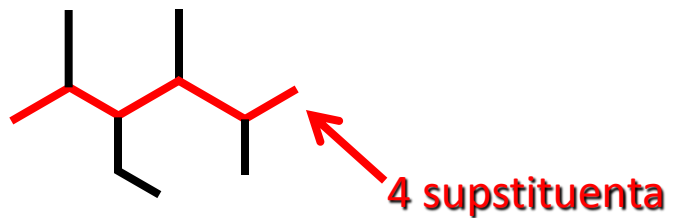
?

UGLJOVODONICI

Imenovanje alkana

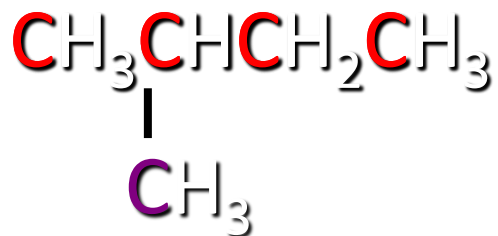
Niz sa **više supstituenata** ima prednost

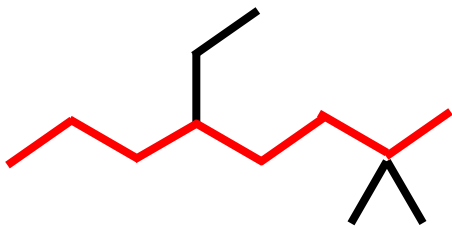
UGLJOVODONICI

Imenovanje alkana

2. imenuj supstituente (kao alkil ili halogen)

(metil gr. je supstituent)

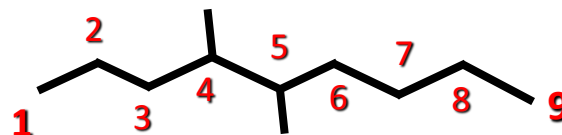
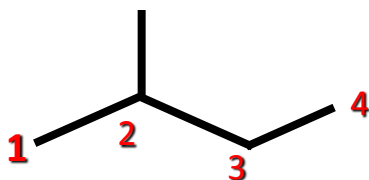
(etil gr. + 2 metil gr. supstituenti)

UGLJOVODONICI

Imenovanje alkana

3. Numeriši C atome

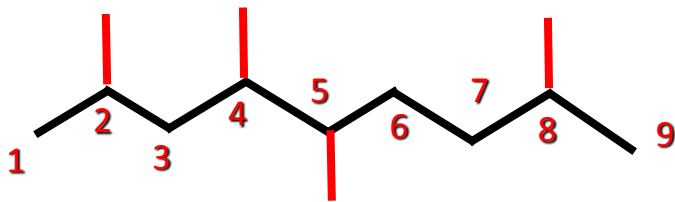
Numeracija počinje od onog kraja koji je najbliži supstituentu

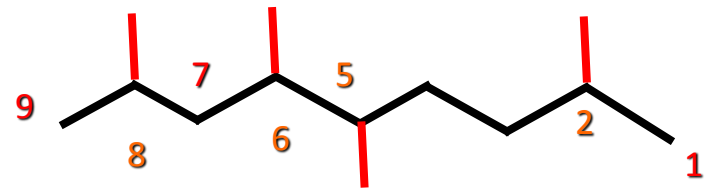
UGLJOVODONICI

Imenovanje alkana

Kada su oba kraja isto udaljena od supstituenata, uzima se u obzir prvo mesto razlikovanja

2,4,5,8-tetrametilnonan

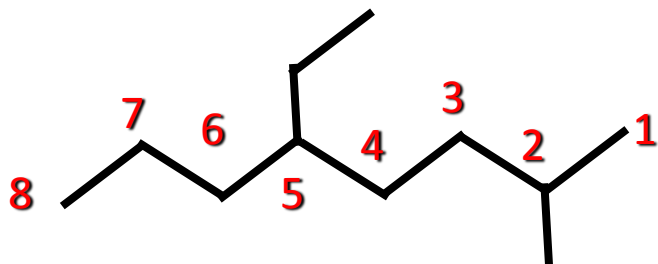
~~**2,5,6,8-tetrametilnonan**~~

UGLJOVODONICI

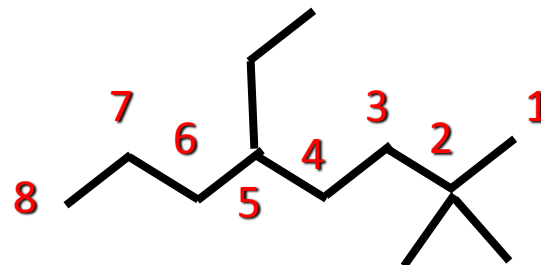
Imenovanje alkana

3. Alkan se imenuje **abecednim redosledom** supstituenata (ne numeričkim)

Mjesto supstituenta dato je brojem ispred prefiksa.

5-Etil-2-metil-oktan

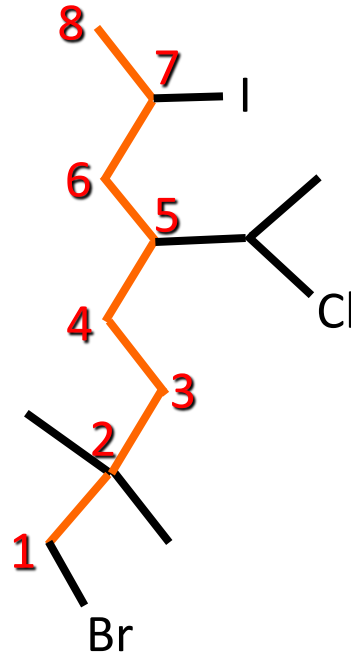
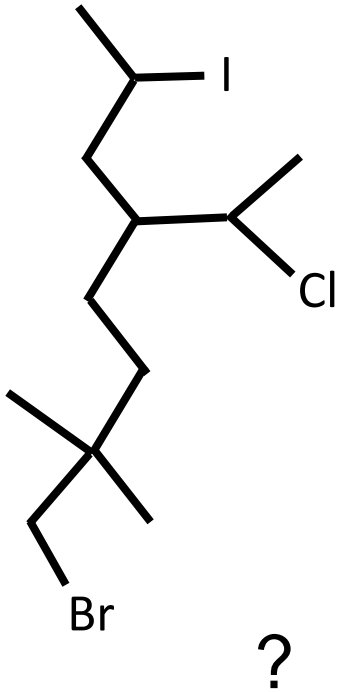
5-Etil-2,2-dimetiloktan

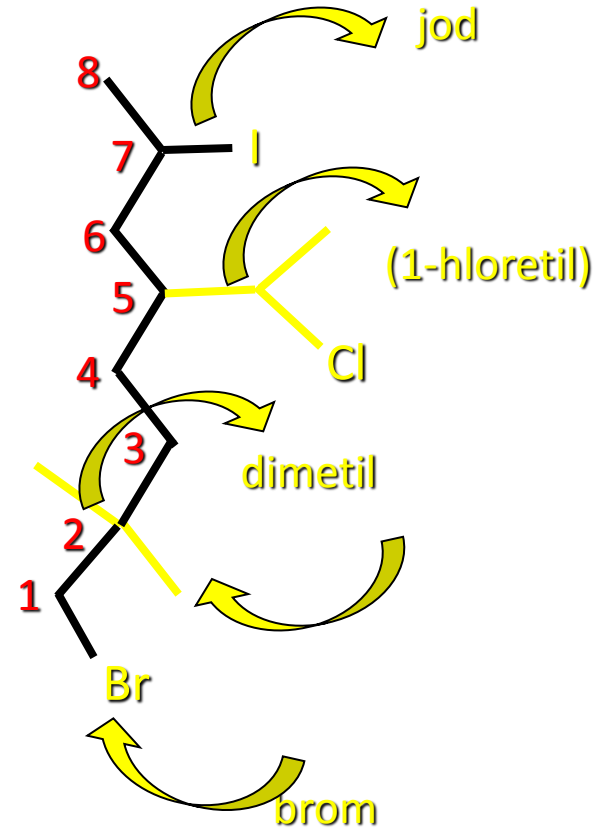

najduži niz i
numerisanje

supstituenti

....oktan

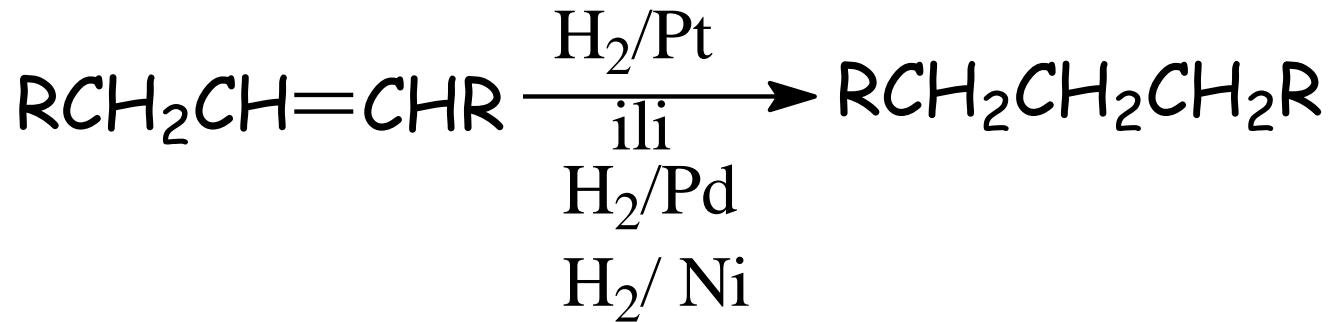
1-brom-5-(1-hloretil)-7-jod-2,2-dimetil

UGLJOVODONICI

Dobijanje alkana

Frakciona destilacija nafte (industrijske metode)

1. Hidrogenizacija alkena

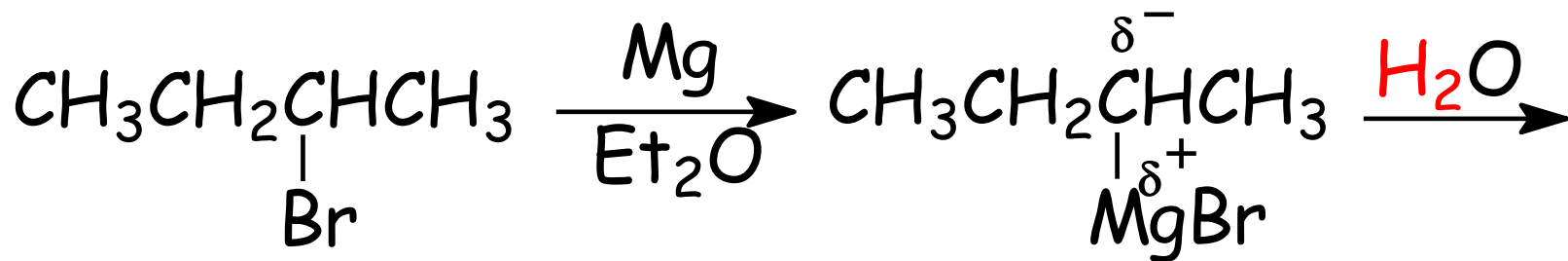
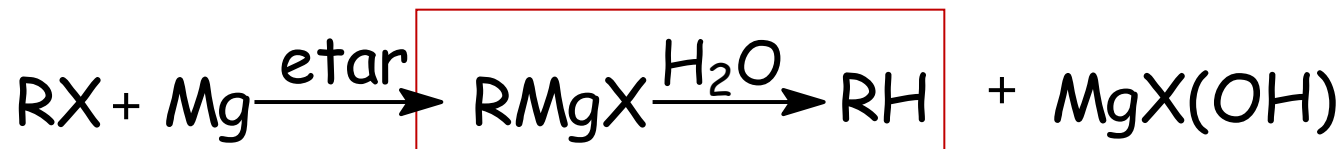
2. Redukcija alkil-halogenida

UGLJOVODONICI

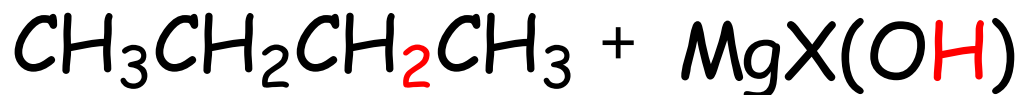
Dobijanje alkana

3. Hidroliza Grignard-ovog reagensa

sec-butil-bromid

sec-butil-magnezijumbromid

butan

Parum affinis-nedovoljno afiniteta: nereaktivni

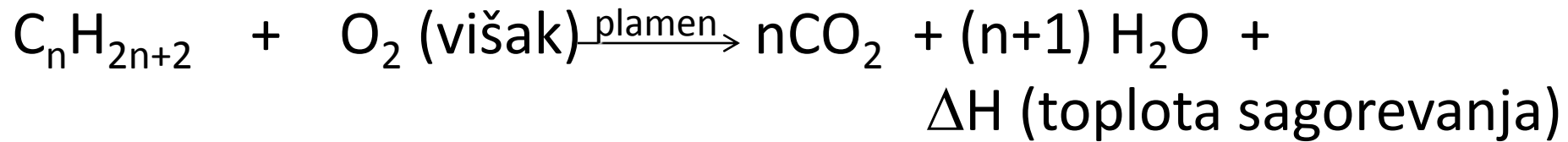
1. Teško se oksiduju:

značajan je uticaj grupa koje su susedne metil grupi (CH_3), metilenskoj ($-\text{CH}_2-$) i metinskoj ($-\text{CH}-$)

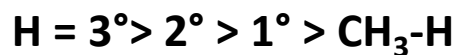
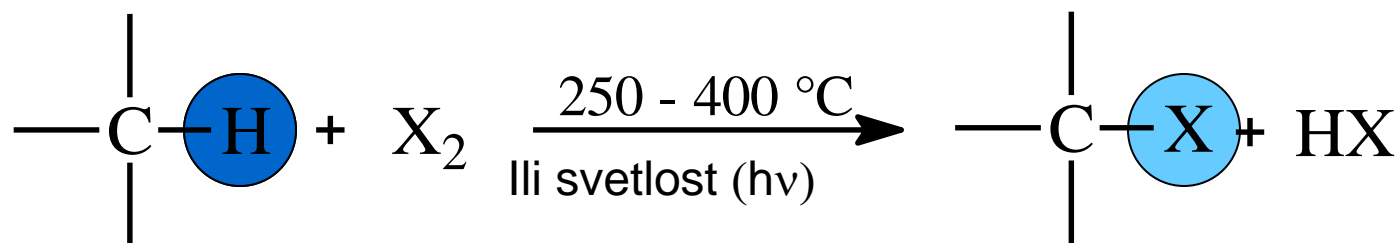
- Relativna brzina oksidacije
- Primarni (C):sekundarni (C):tercijarni (C) = 1 : 110 : 7000

Parum affinis-nedovoljno afiniteta: nereaktivni

Sagorijevanje alkana

2. Halogenovanje alkana

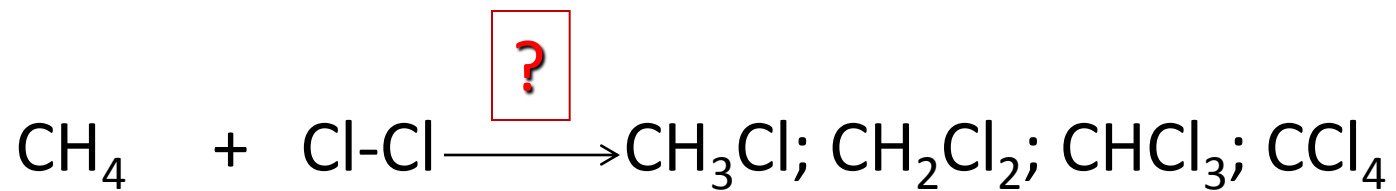
Reakcija supstitucije (zamene)

UGLJOVODNICI

Reakcije alkana

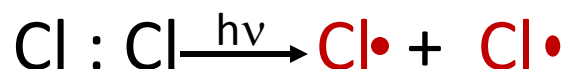
2. Halogenovanje alkana

Halogenovanje metana

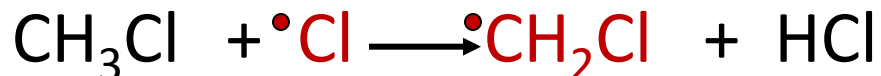
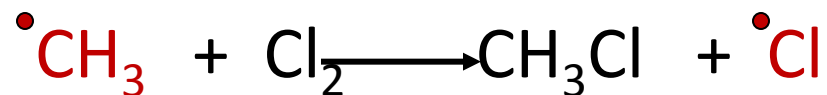
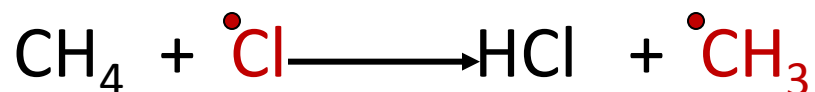

Mehanizam halogenovanja alkana

I faza: inicijacija - nastajanje radikala halogena

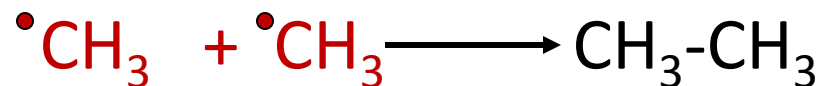
II faza: propagacija - nastajanje radikala (alkil i halogenih) u sudaru jedinjenja (neutralnih molekula) sa radikalima; širenje lančane reakcije

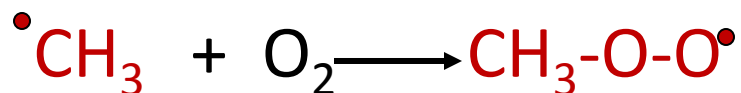

Mehanizam halogenovanja alkana

III terminacija: preovladjuju medjusobni sudari radikala pri čemu nastaju jedinjenja (neutralni molekuli) i završava se (gasi se) lančana reakcija:

Inhibitori: jedinjenja koja usporavaju ili prekidaju tok reakcije (propagaciju)

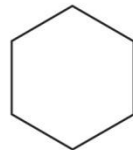
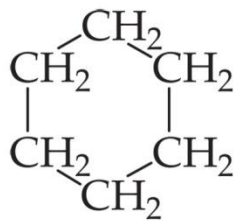

Manje reaktivan od $\text{CH}_3\cdot$

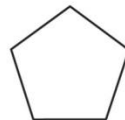
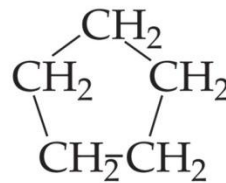
1. mali prstenovi (ciklopropan, ciklobutan)
2. obični prstenovi ($C_5 - C_7$)
3. srednji prstenovi ($C_8 - C_{12}$)
4. veliki prstenovi ($C_{13} \dots$)

UGLJOVODONICI

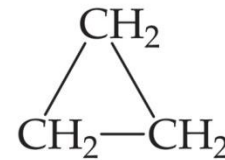
Cikloalkani

Cyclohexane

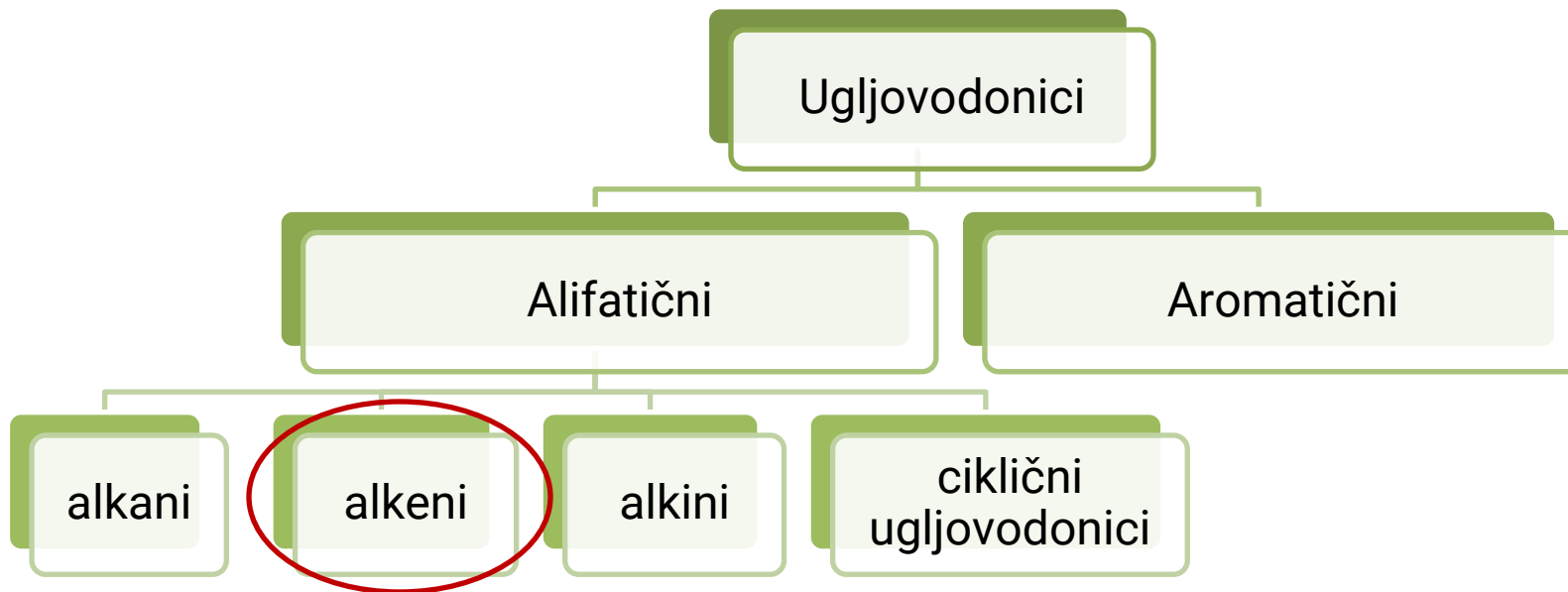

Cyclopentane

Cyclopropane

UGLJOVODONICI

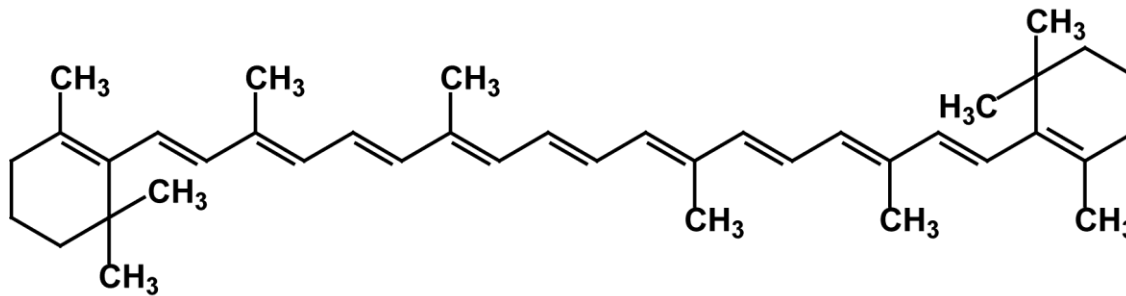

UGLJOVODONICI

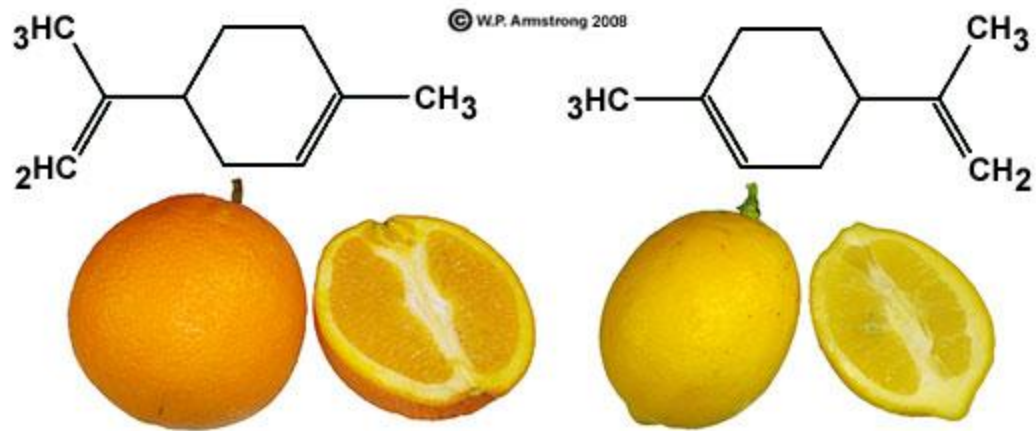
UGLJOVODNICI

Alkeni-funkcionalna grupa:dvostruka veza

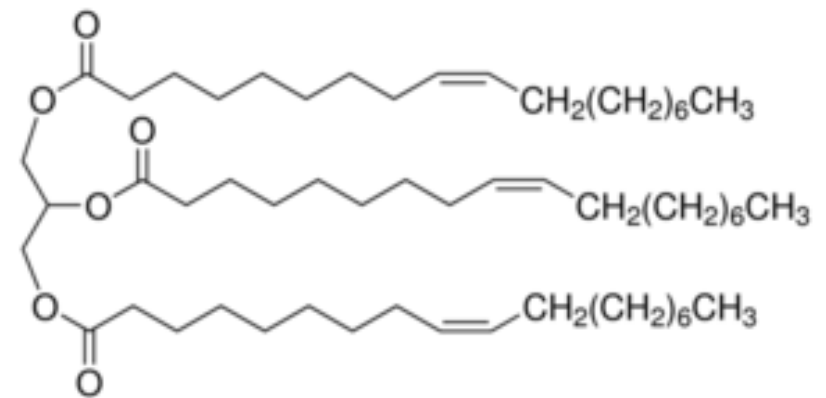
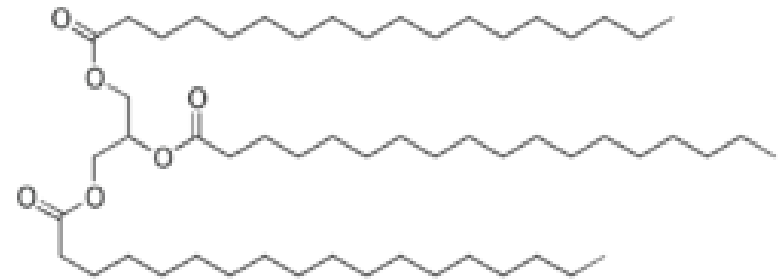
UGLJOVODNICI

Alkeni-funkcionalna grupa:dvostruka veza

UGLJOVODNICI

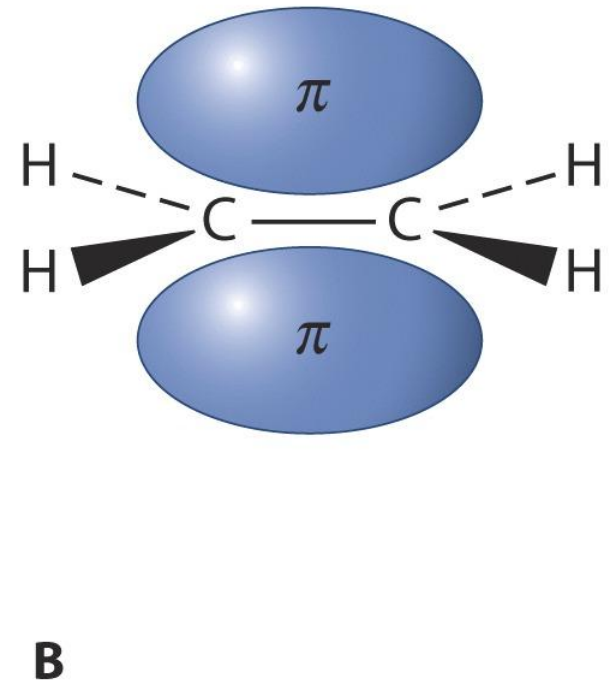
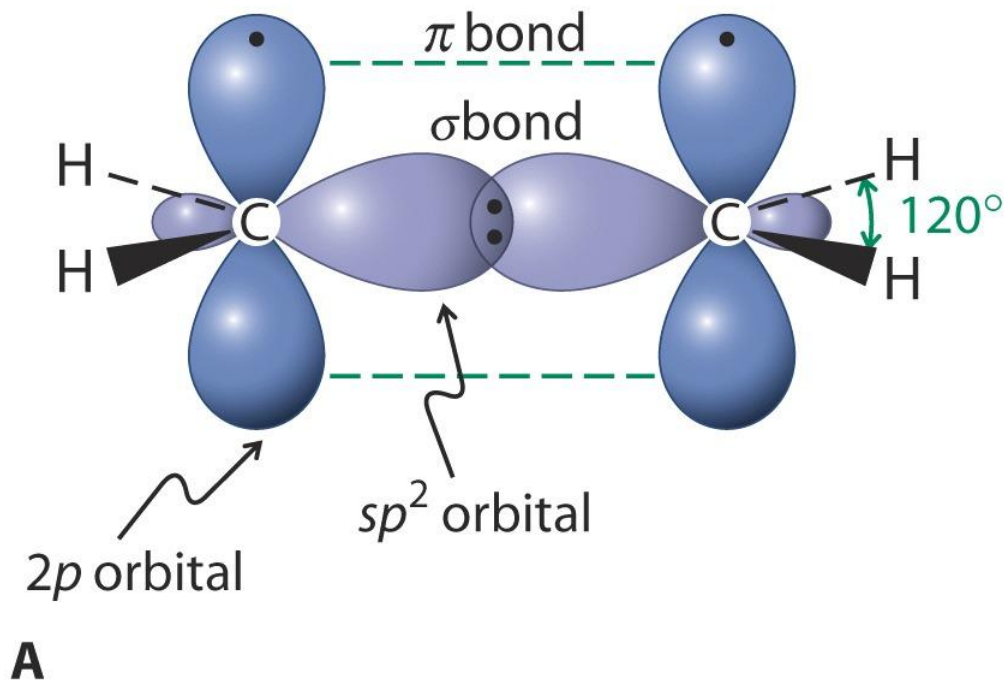
Alkeni-funkcionalna grupa:dvostruka veza

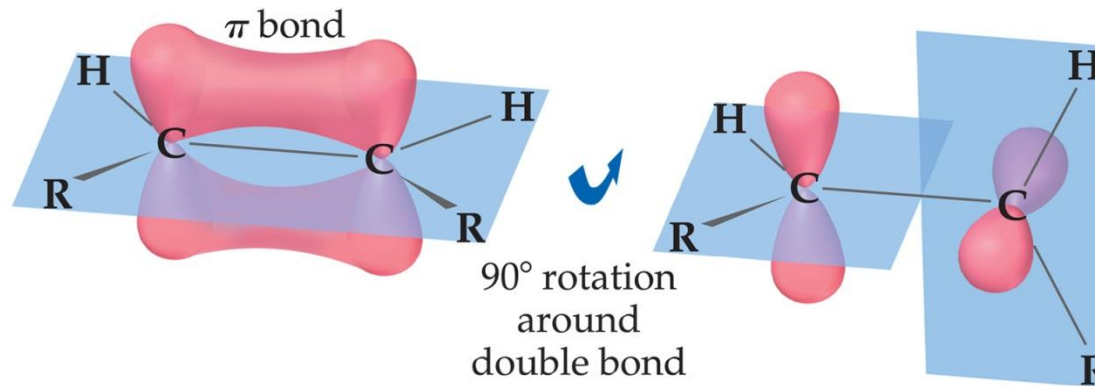
UGLJOVODONICI

Alkeni-funkcionalna grupa:dvostruka veza

UGLJOVODONICI

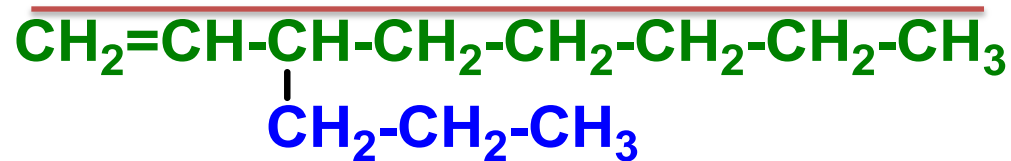
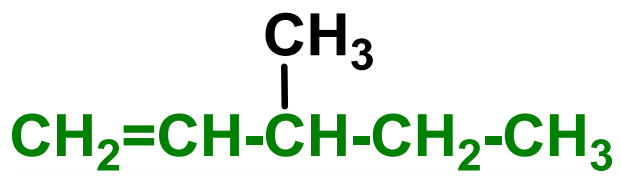
Alkeni-funkcionalna grupa:dvostruka veza

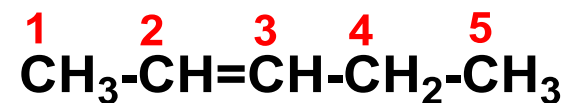
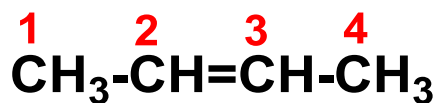
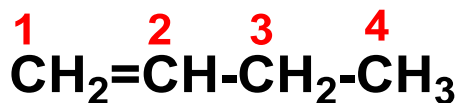
UGLJOVODONICI

Imenovanje alkena

Pronaći najduži niz, koji sadrži i dvostruku vezu

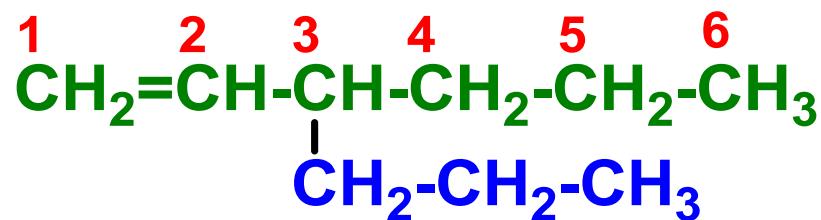
Numerisati mjesto dvostruke veze (izomerija položaja):

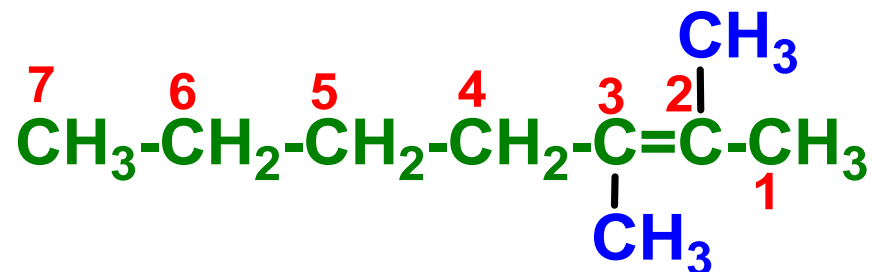
UGLJOVODONICI

Imenovanje alkena

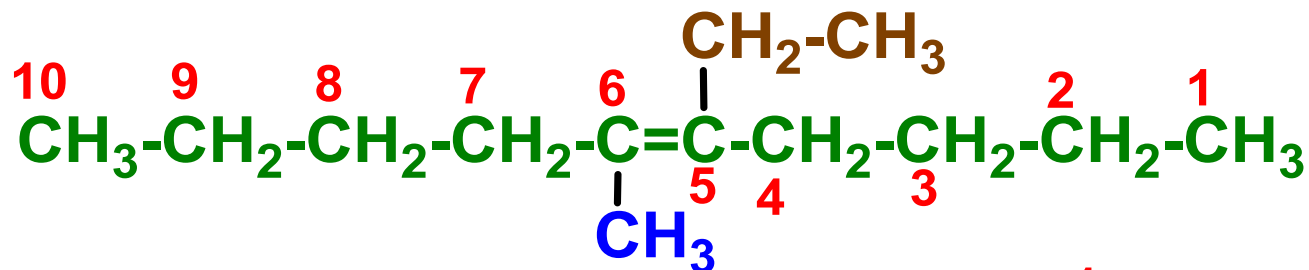
Dodati nazive supstituenata (račvi) - izomerija niza:

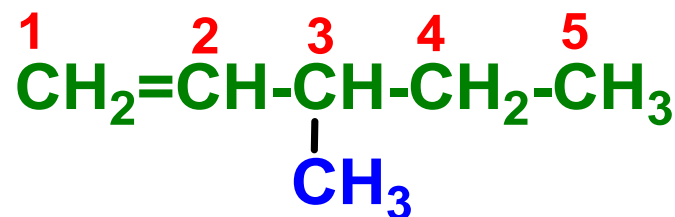
3-PROPIL-1-HEKSEN

2,3-DIMETIL-2-HEPTEN

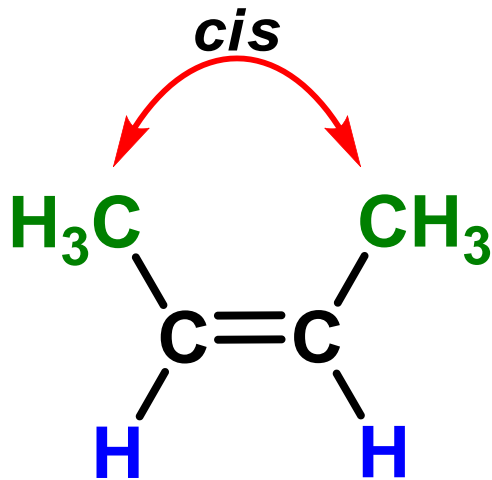
5-ETIL-6-METIL-5-DECEN

3-METIL-1-PENTEN

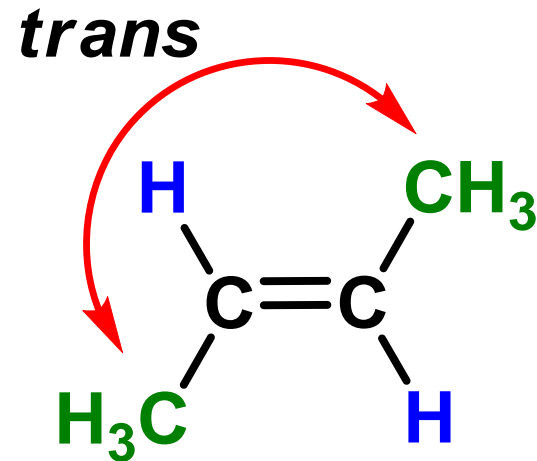
GEOMETRIJSKA (*cis-trans*) IZOMERIJA

- Javlja se kod alkena kod koga su za svaki C-atom dvostruke veze vezana po dva različita supstituenta. Nemaju iste fizičke osobine.

cis-2-buten

$T_K = 4\text{ }^\circ\text{C}$

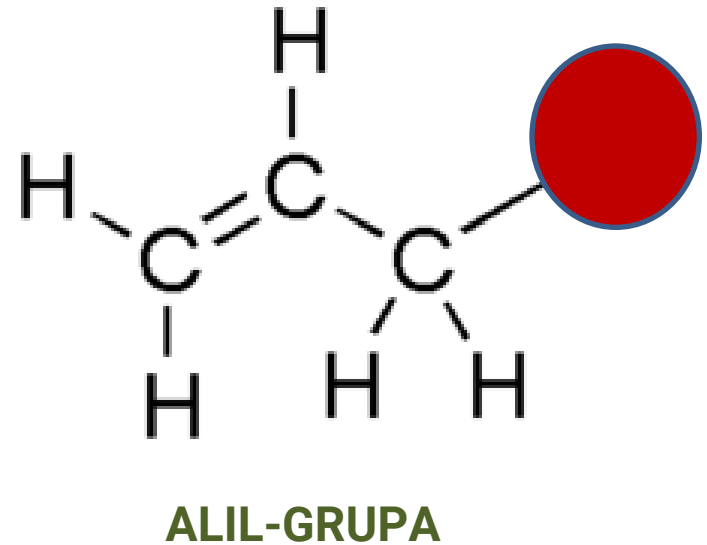
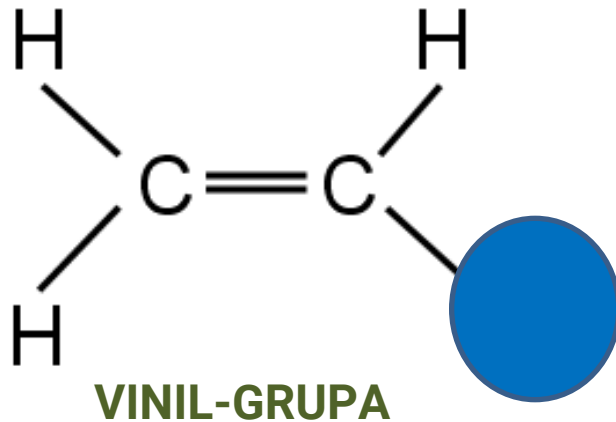
trans-2-buten

$T_K = 1\text{ }^\circ\text{C}$

UGLJOVODONICI

Imenovanje alkena

- **Vinil-grupa** (etinil-grupa)– nastaje udaljavanjem jednog atoma vodonika iz molekula etena;
- **Alil-grupa** (propenil-grupa) nastaje udaljavanjem vodonika sa metil-grupe iz propena.

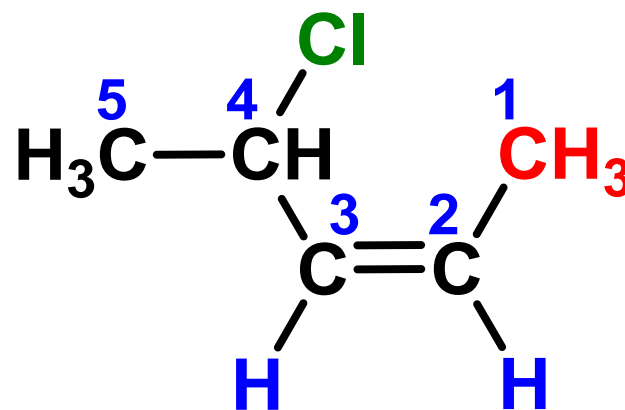
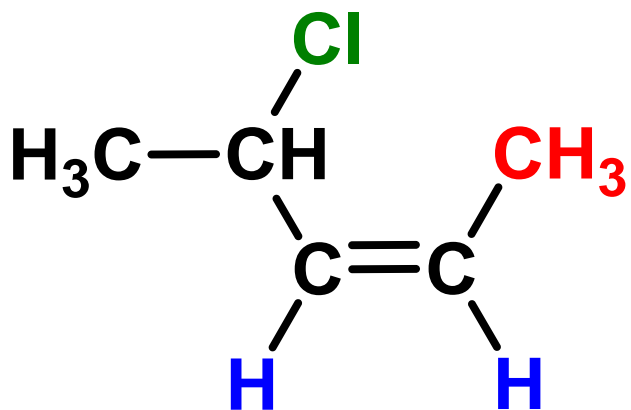

1. Da li navedena jedinjenja imaju geometrijsku izomeriju:

a) 1-penten

b) 2-metil-2-penten?

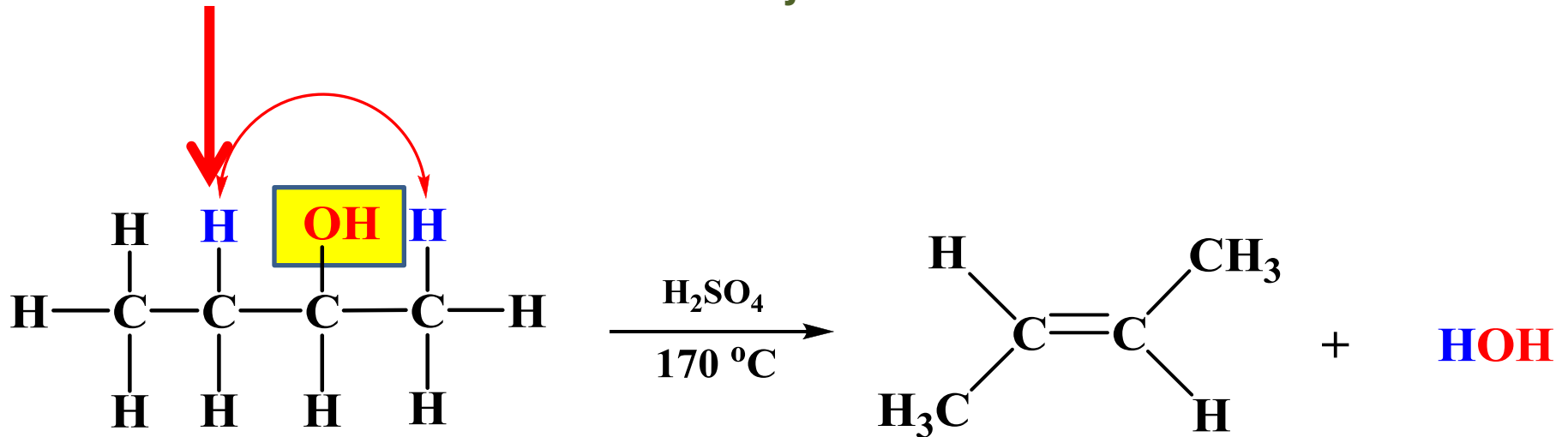
2. Imenovati navedeno jedinjenje:

UGLJOVODONICI

Dobijanje alkena

Dehidratacija alkohola

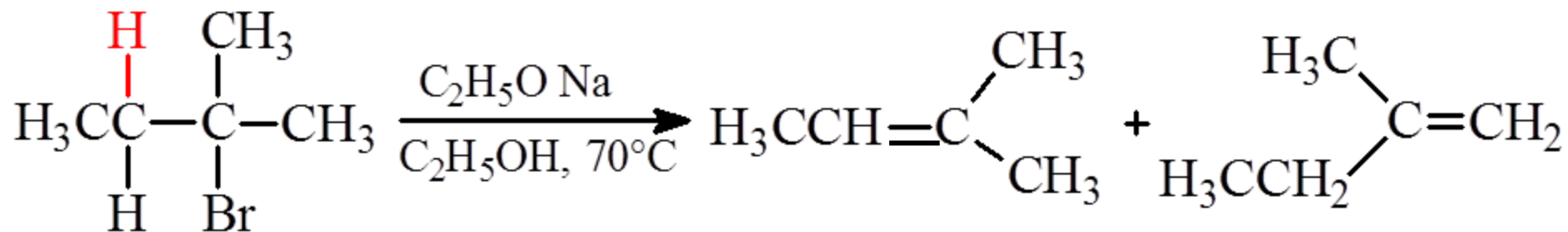
Zajacovo pravilo – vodonik se uklanja sa onog C-atoma, susjednog hidroksilnom C-atomu, koji ima manje vezanih H-atoma.

UGLJOVODONICI

Dobijanje alkena

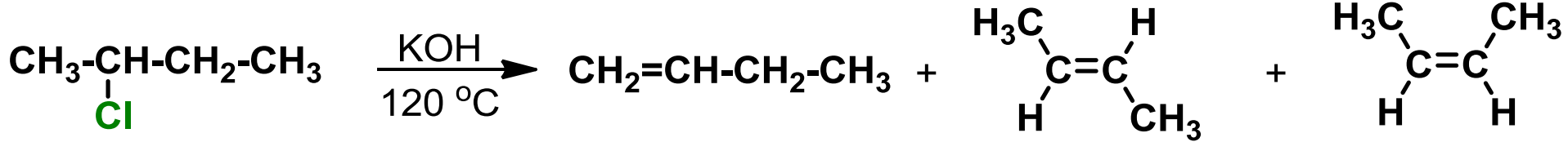
Dehidrohalogenovanje halogenalkana

Eliminacija H vrši se sa onog ugljenika koji ima manje vodonika

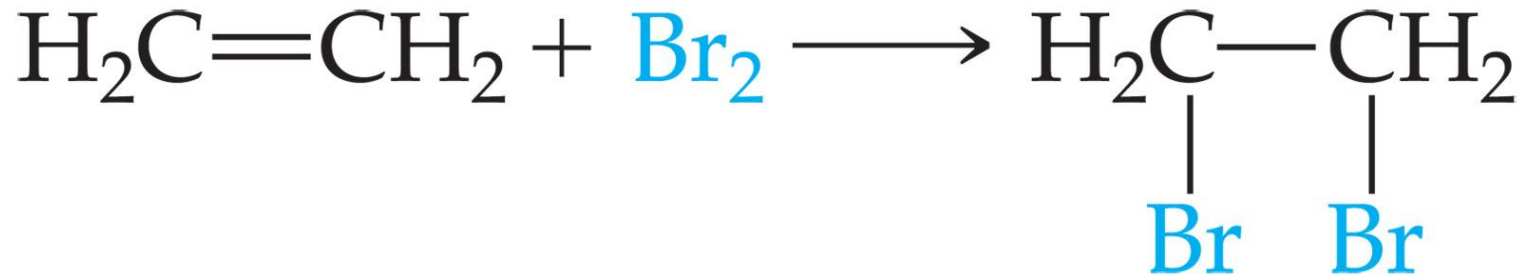

- Koliko različitih alkena je moguće dobiti dehidrochlorovanjem 2-hlorbutana?

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

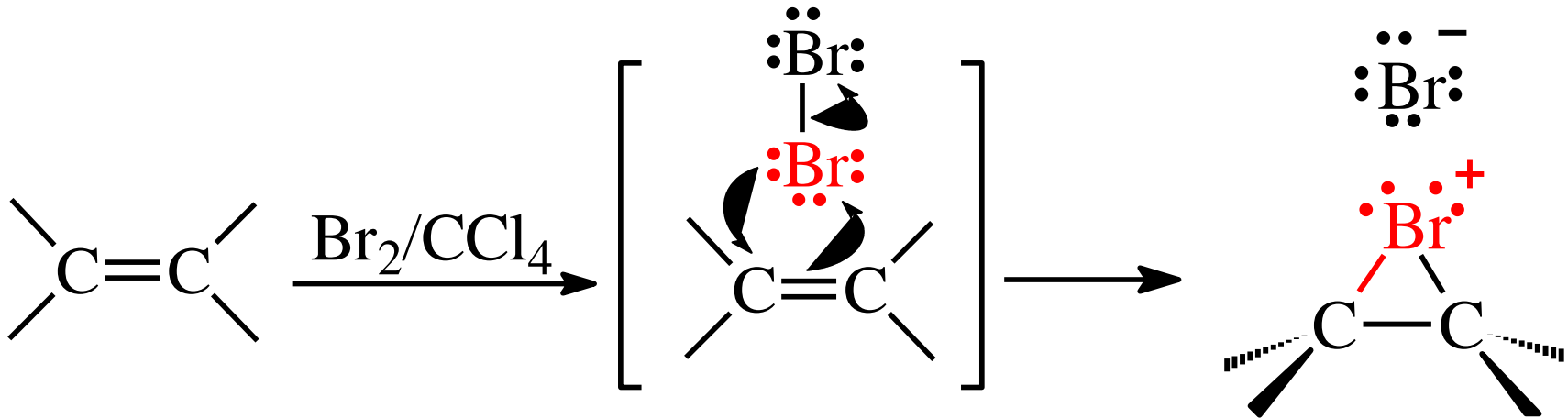
- **Reakcije adicije**

- Dva atoma (npr. broma) se vežu za C atome koji su vezani dvostrukom vezom.
- Jedna π -veza i jedna σ -veza se mijenjaju sa dvije σ -veze; therefore

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

Mehanizam adicije

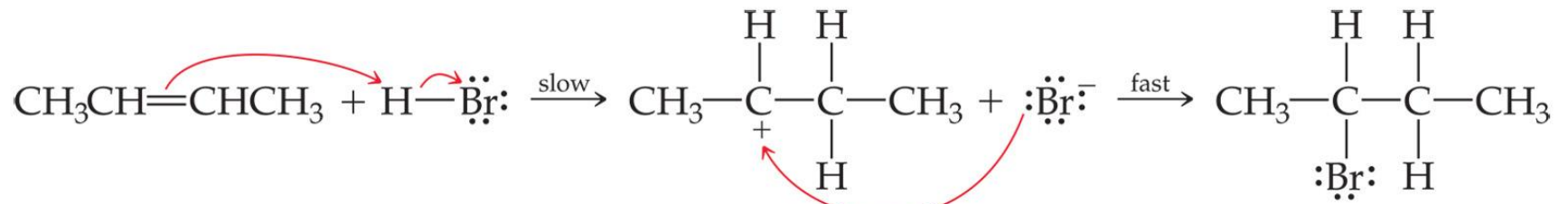

I faza:
nastajanje cikličnog bromonijum jona

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

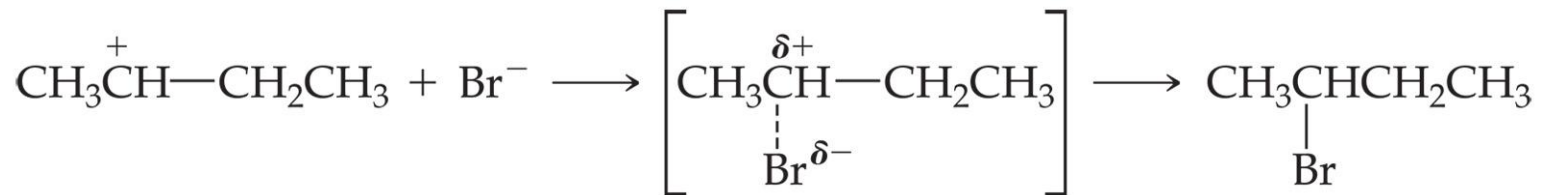
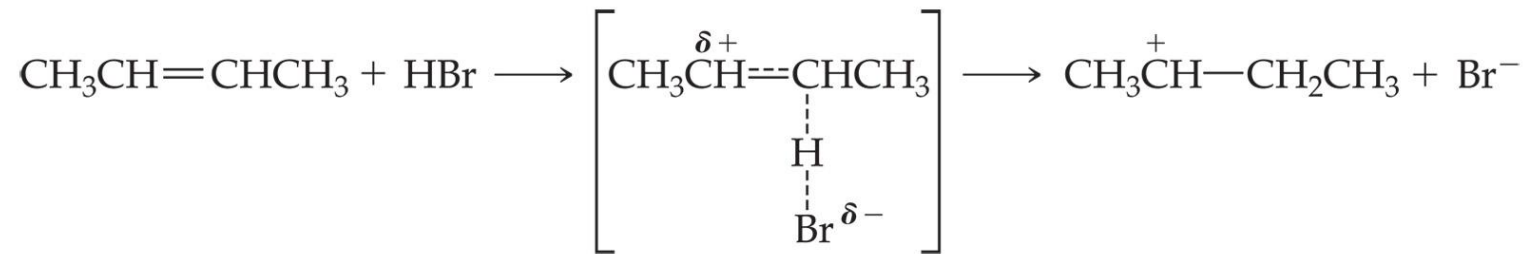
Mehanizam adicije

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

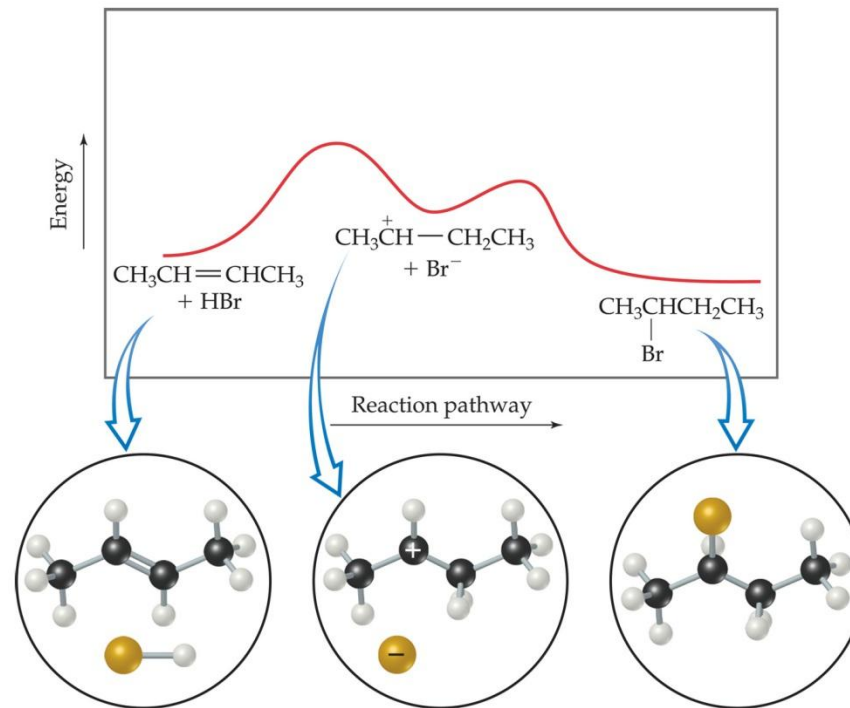
Mehanizam adicije

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

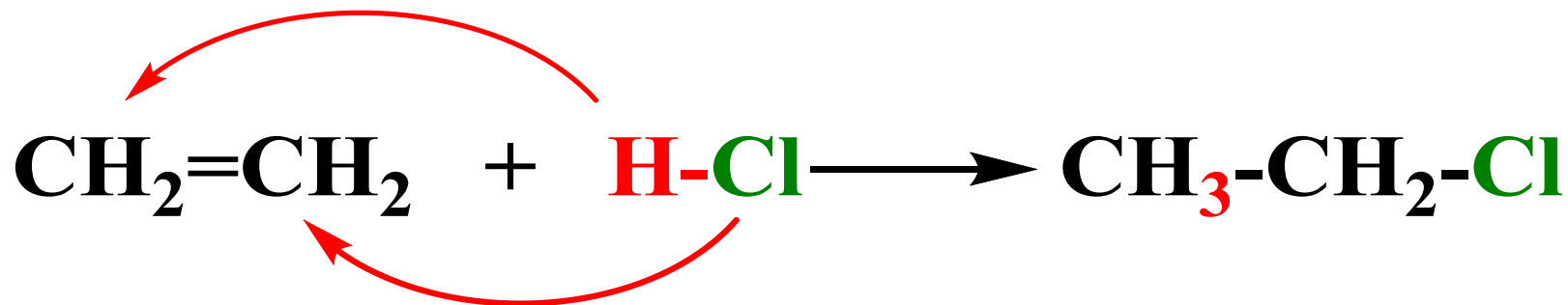
Mehanizam adicije

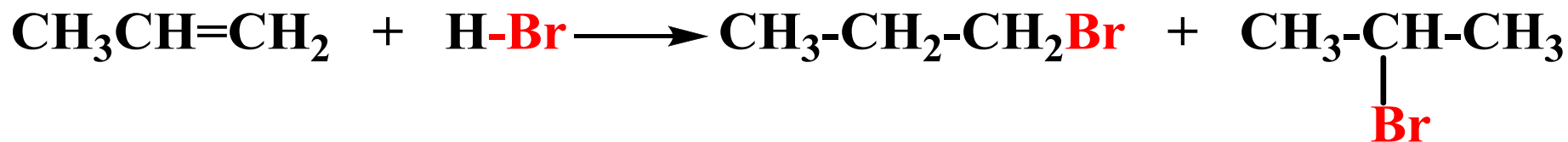
UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

Adicija HCl na eten

Adicija HBr na propen

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

Markovnikovljevo pravilo

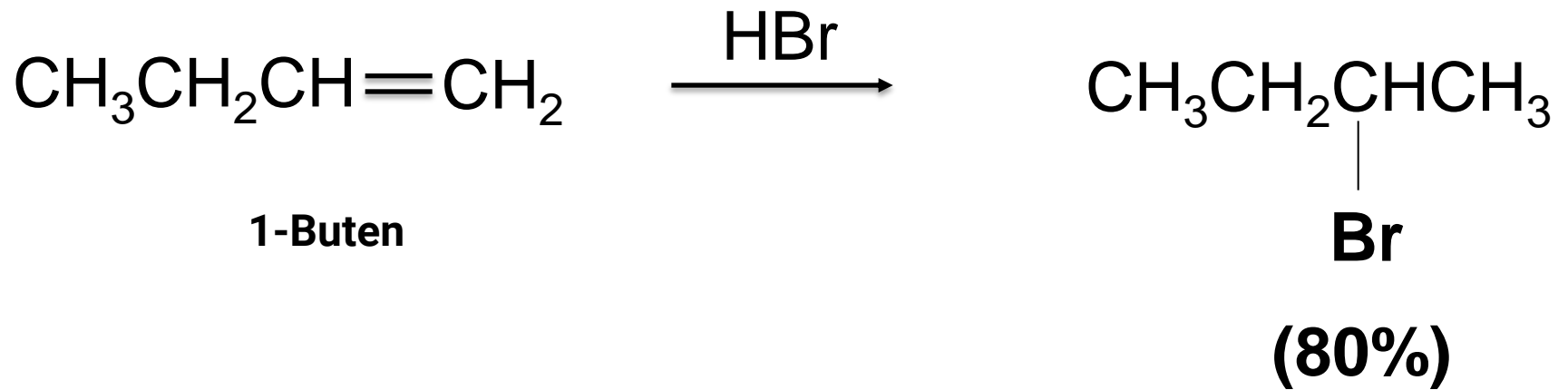

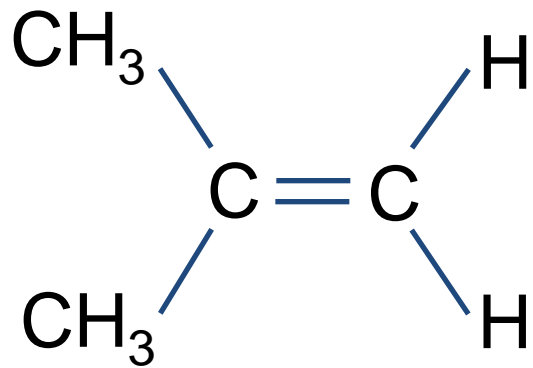
Prilikom adicije nesimetričnih reagenasa (HX, HOH i sl.) na nesimetrične alkene, vodonik iz reagenasa se vezuje za onaj ugljenikov atom dvostruke veze koji za sebe vezuje više vodonikovih atoma!!!

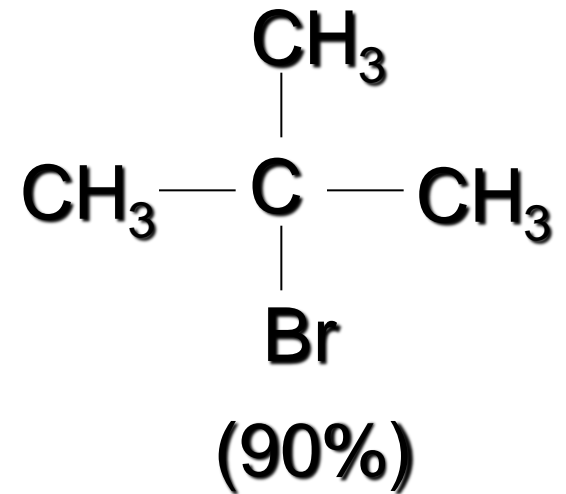
MANJE H-ATOMA

VIŠE H-ATOMA

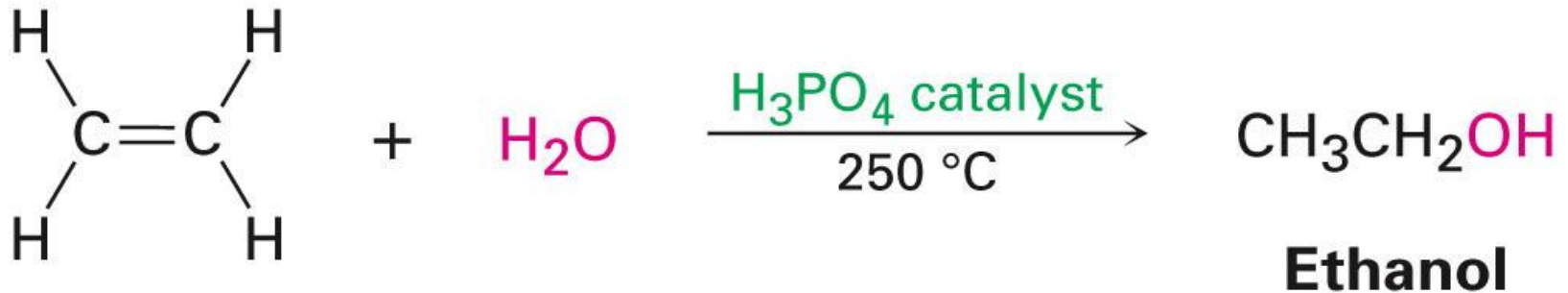
2-Metil-propen

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

Adicija H₂O (hidratacija)

Ethylene

© 2007 Thomson Higher Education

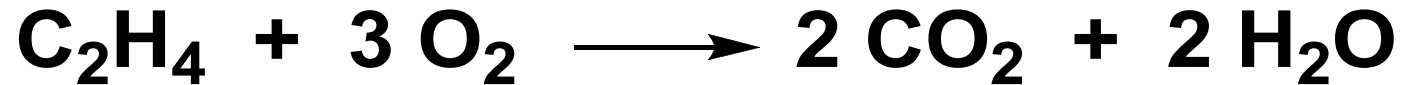
Prilikom adicije vode na alkene nastaju alkoholi. U slučaju nesimetričnih alkena, važi Markovnikovljevo pravilo. Proces je suprotan dehidraciji alkohola. Hidratacija se uvijek izvodi u prisustvu kiselih katalizatora.

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

- **Reakcije oksidacije**

- sagorijevanje

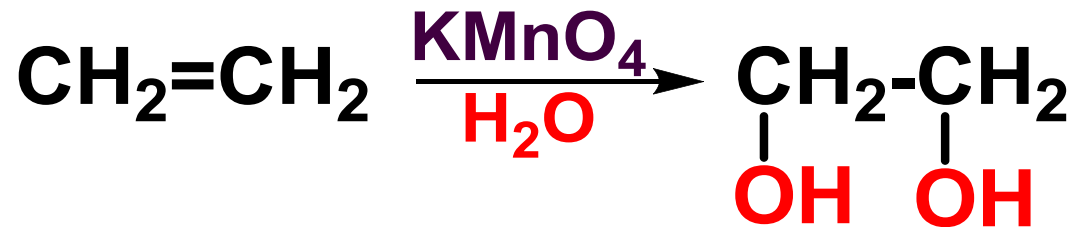

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkena

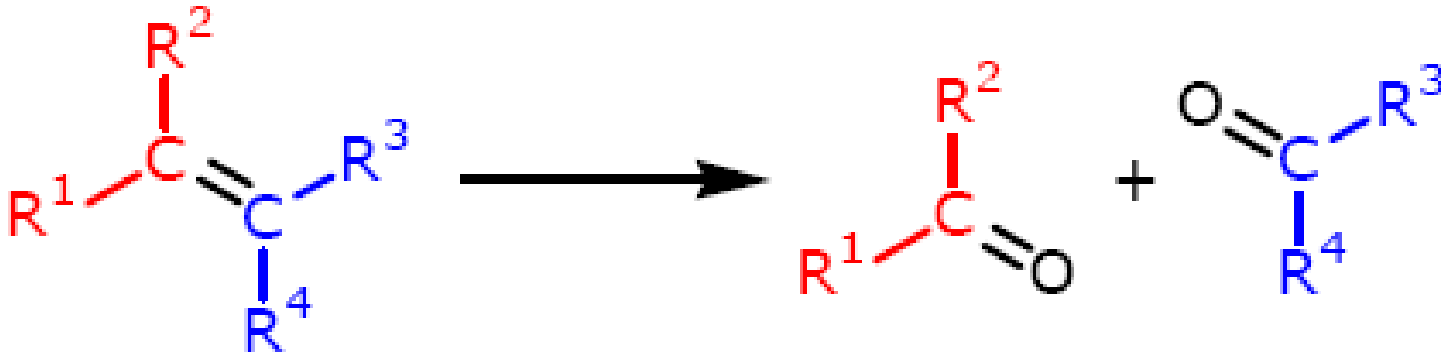
- **Reakcije oksidacije**

- Oksidacija pomoću kalijum permanganata

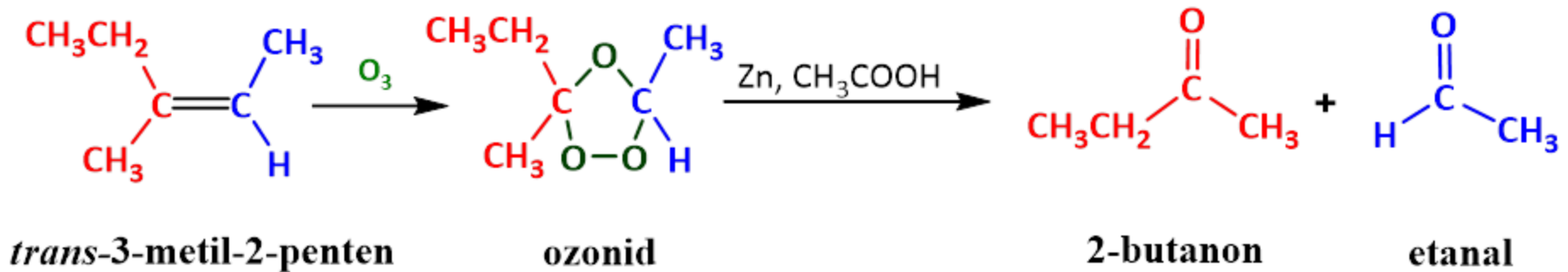
• Ozonoliza

- Predstavlja adiciju ozona pri čemu se iz molekula alkena dobijaju karbonilna jedinjenja (aldehidi i ketoni).
- U ovoj reakciji dolazi do raskidanja i slabije p- i jače s-veze

• Ozonoliza

- Predstavlja adiciju ozona pri čemu se iz molekula alkena dobijaju karbonilna jedinjenja (aldehidi i ketoni).
- U ovoj reakciji dolazi do raskidanja i slabije p- i jače s-veze

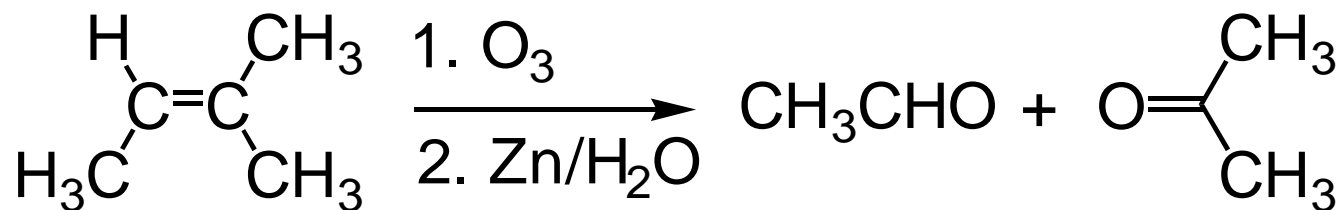
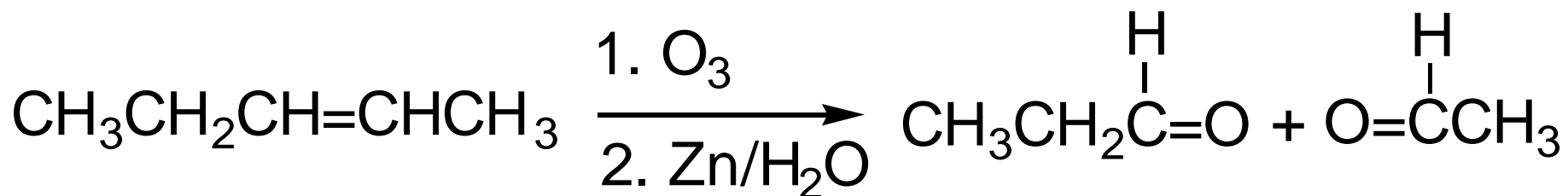

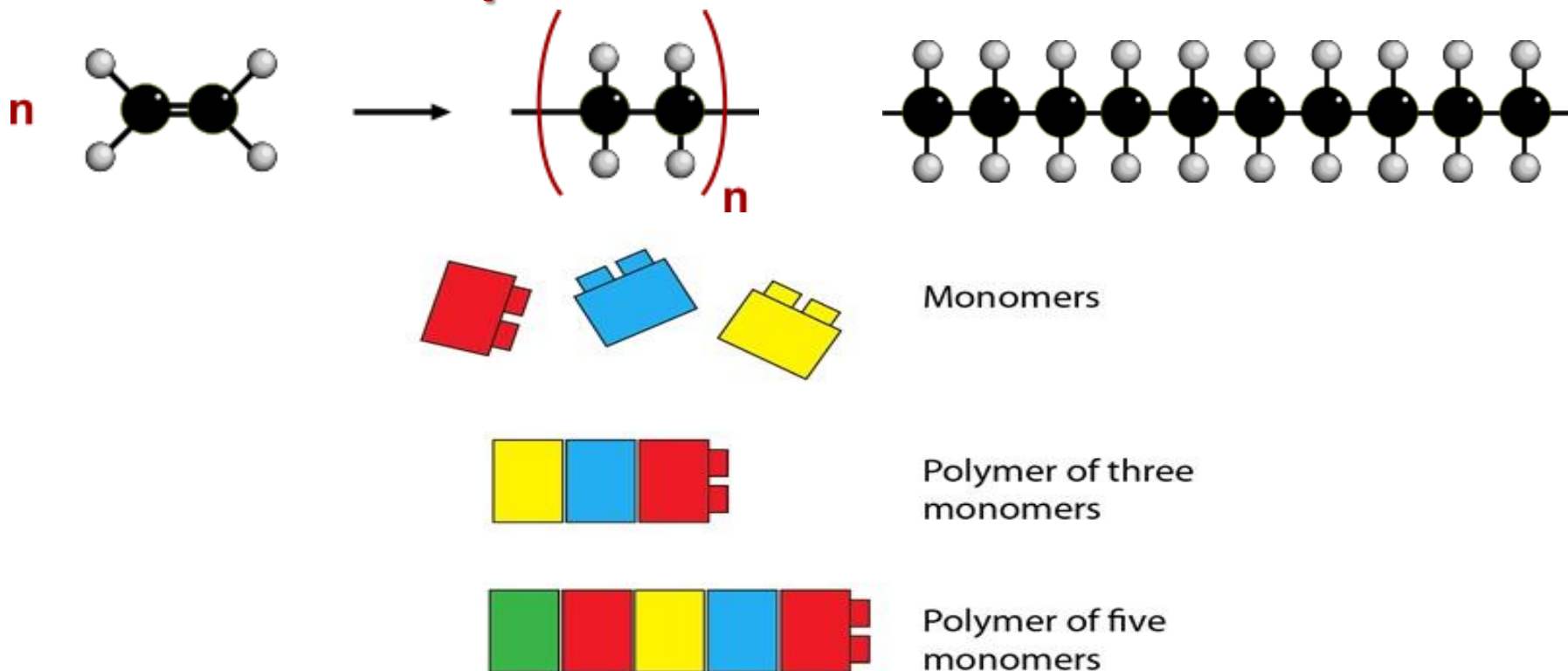
Napisati proizvode ozonolize sledećih alkena:

- a) 2-pentena;   b) 2-metil-2-butena

ADICIONA POLIMERIZACIJA

- Podrazumijeva adiciju jednog alkena na drugi, u prisustvu katalizatora (radikali, joni...)
- Monomer i polimer

UGLJOVODONICI

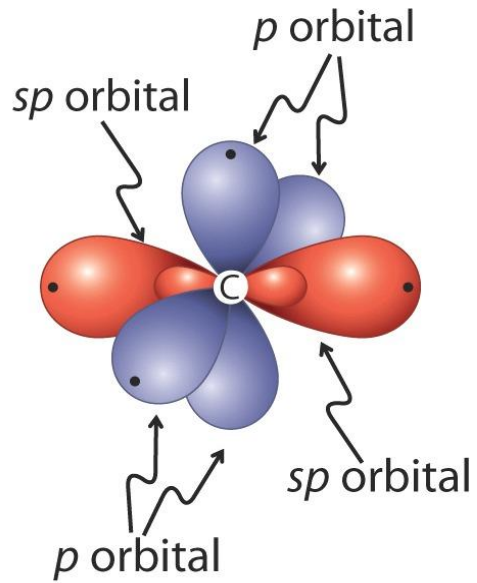

UGLJOVODONICI

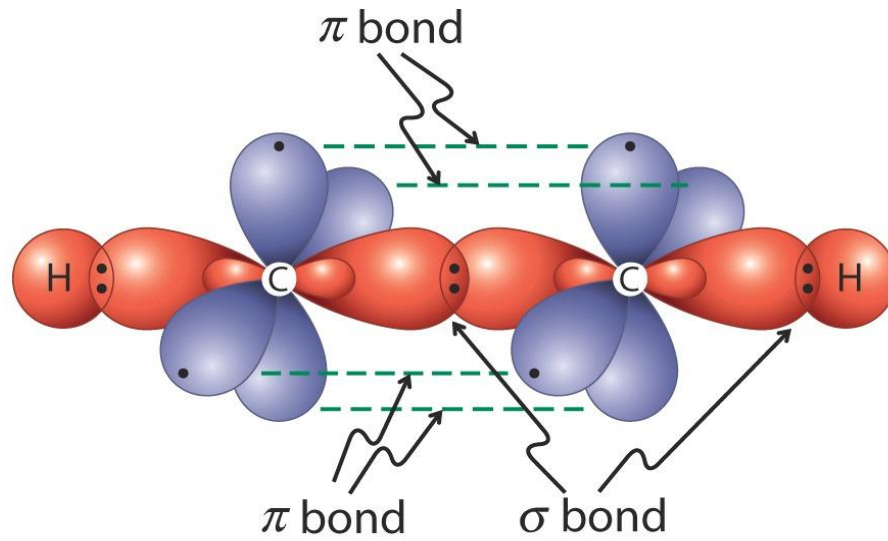

UGLJOVODONICI

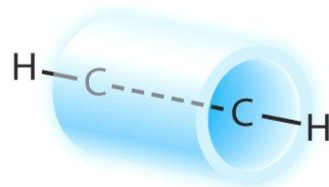
Alkini-funkcionalna grupa: trostruka veza

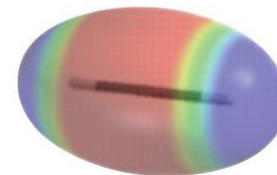
A

B

C

D

UGLJOVODONICI

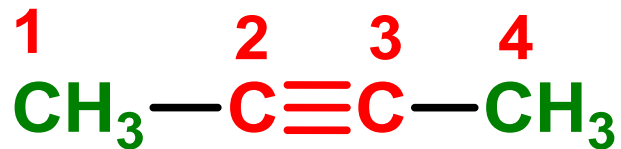
Nomenklatura alkina

-IN

1. Pronaći najduži niz koji sadrži trostruku vezu;
2. Numerisati niz, polazeći od trostruke veze;
3. Dodati nazive supstituenata.

ETIN (ACETILEN)

2-BUTIN

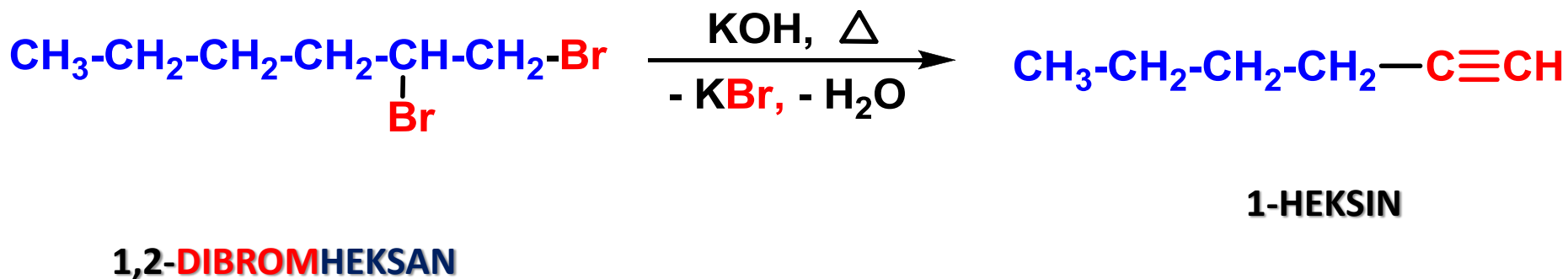
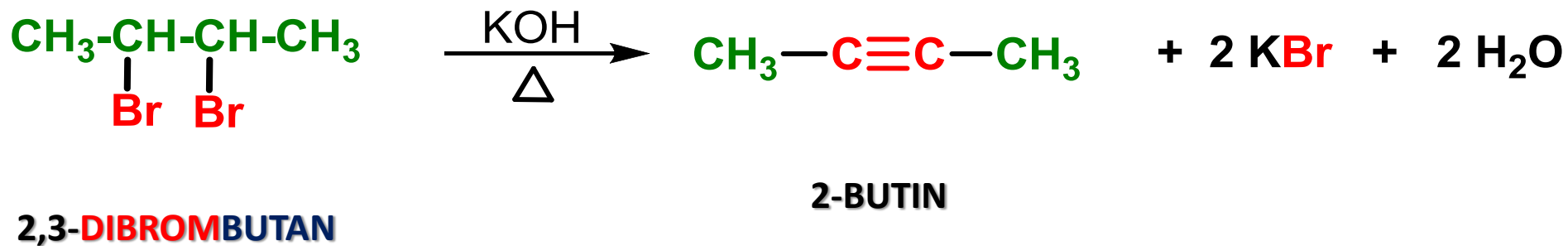

2-PENTIN

UGLJOVODONICI

Dobijanje alkina

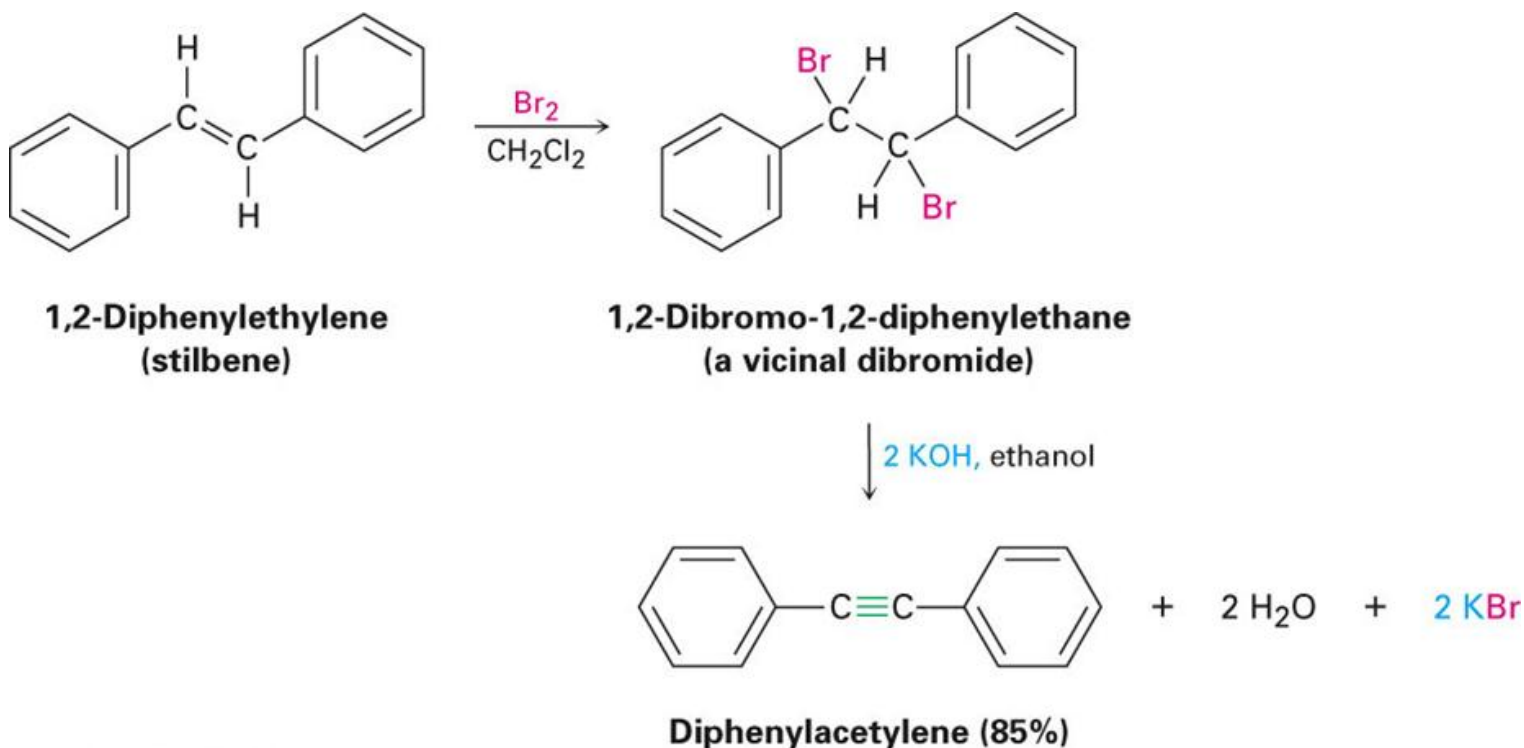
- Dvostruka eliminacija vicinalnih dihalogenalkana

UGLJOVODONICI

Dobijanje alkina

- Alkini se mogu sintetisati iz alkena sekvencom halogenovanje-dvostruko dehidrohalogenovanje:

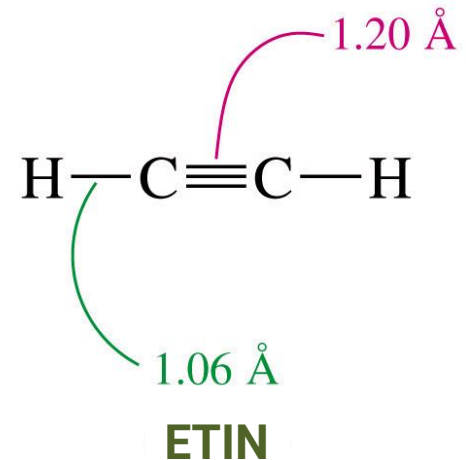
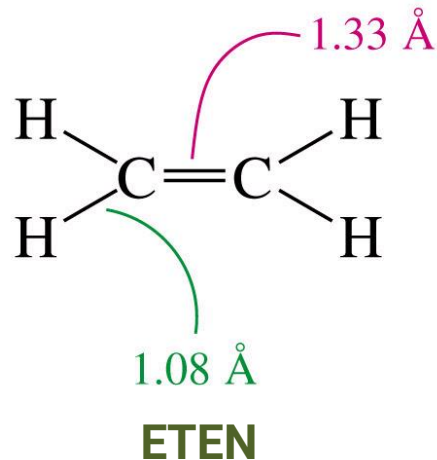
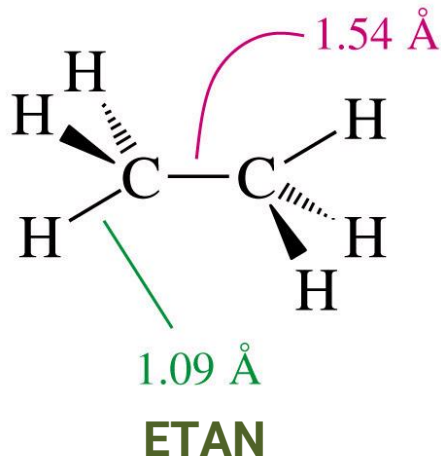
© 2007 Thomson Higher Education

UGLJOVODONICI

Dobijanje alkina

Poređenje dužine veza

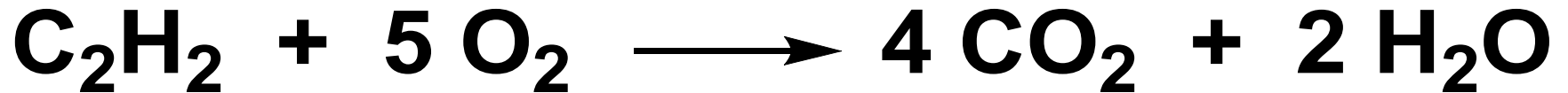
$$1 \text{ \AA} = 1 \cdot 10^{-10} \text{ m}$$

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkina

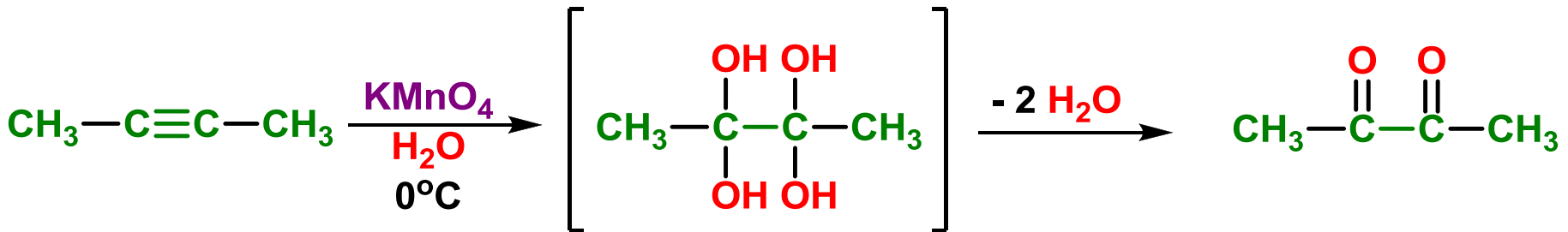
- **Reakcije oksidacije**

- sagorijevanje

- **Reakcije oksidacije**

- Oksidacija pomoću kalijum permanganata

Na hladno i u neutralnoj sredini dobijaju se diketoni, preko intermedijernog tetraola

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkina

- **Reakcije oksidacije**

- Oksidacija pomoću kalijum permanganata

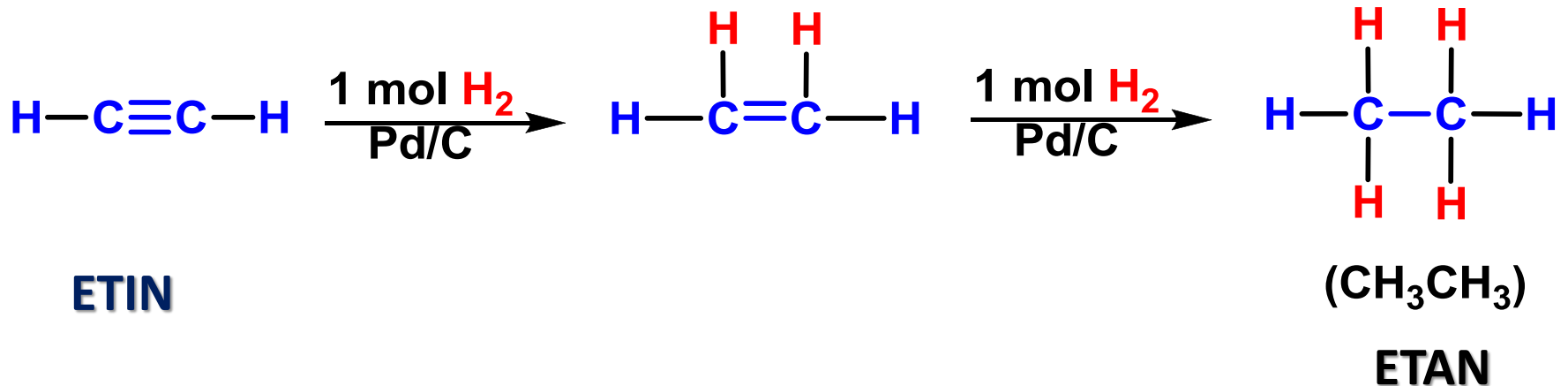
U baznoj sredini i zagrijavanjem nastaje smješa karboksilnih kiselina

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkina

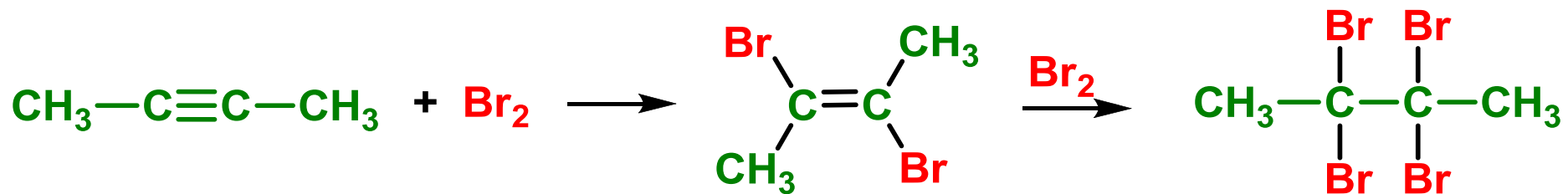
- **Elektrofilne adicije**

- Adicija vodonika na dvostruku vezu se vrši uvijek u prisustvu katalizatora (Pd, Pt, Ni). U prisustvu 1 mol H₂ nastaje alken, a daljom hidrogenizacijom nastaju alkani!

- **Adicija halogena :**

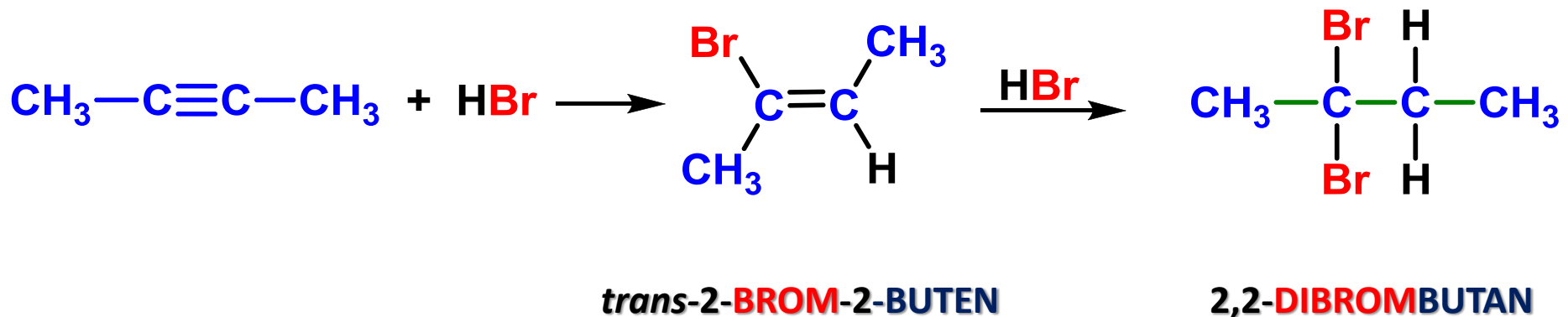
- U zavisnosti od količine dodatog halogenog elementa mogu nastati dihalogen-alkeni (1 mol X₂) ili tetrahalogen-alkani (2 mol X₂).

Intermedijerni dihalogenalken je uvijek *trans*-konfiguracije!

- **Adicija halogenovodonika:**

- Adicija se vrši u dva stupnja (ukoliko ima dovoljno halogenovodonika) i u slučaju nesimetričnih alkina važi Markovnikovljevo pravilo.

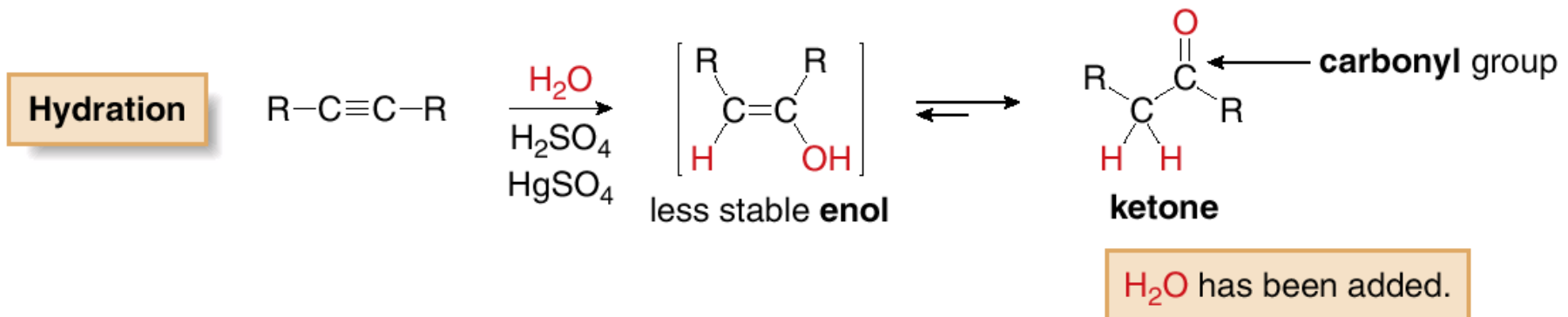
Intermedijerni halogenalken je uvijek *trans*-konfiguracije!

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkina

- **Adicija vode:**

- Hidratacija se vrši uvijek u prisustvu živinih soli (oksimerkurovanje) u kiseloj sredini. Kao inicijalni proizvod nastaje enol (nezasićeni alkohol) koji je nestabilan i izomerizuje se u keton ili aldehid!

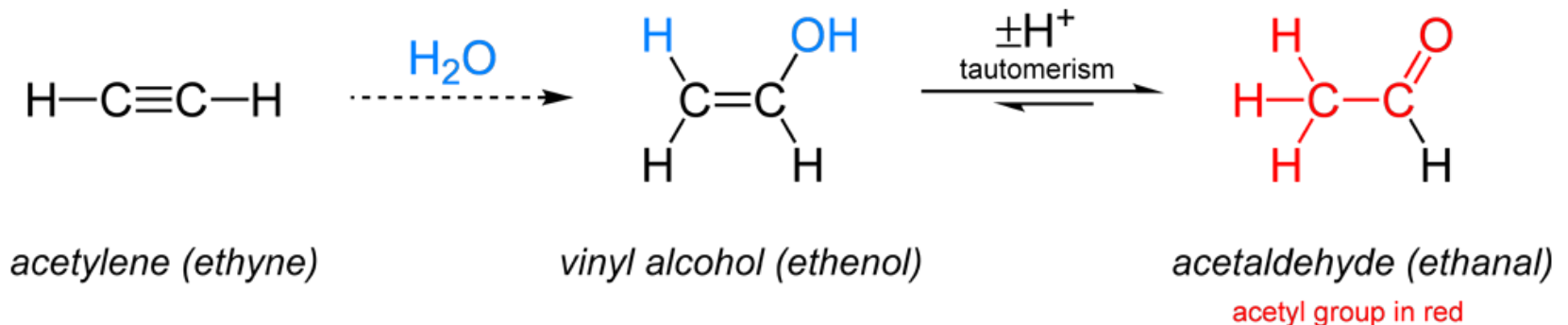

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkina

- **Adicija vode:**

- Hidratacija se vrši uvijek u prisustvu živinih soli (oksimerkurovanje) u kiseloj sredini. Kao inicijalni proizvod nastaje enol (nezasićeni alkohol) koji je nestabilan i izomerizuje se u keton ili aldehid!

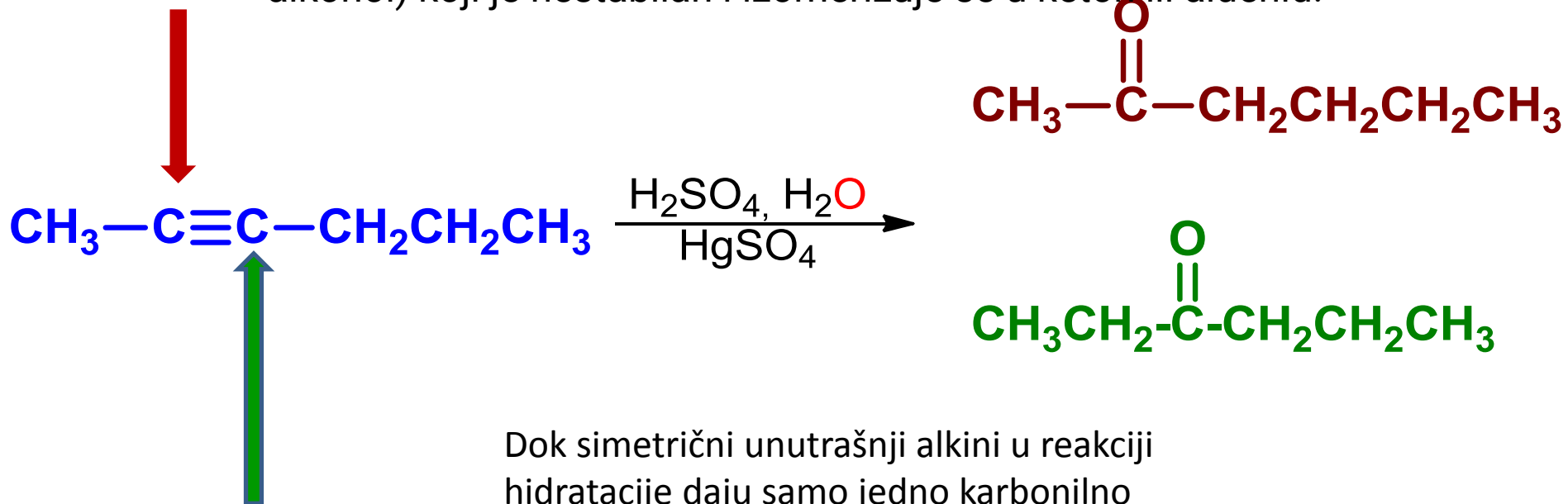
Etin (acetilen) je jedini alkin čijom kiselo-katalizovanom hidratacijom nastaje aldehid, a ne keton!

UGLJOVODONICI

Hemijske osobine alkina

- **Adicija vode:**

- Hidratacija se vrši uvijek u prisustvu živinih soli (oksimerkurovanje) u kiseloj sredini. Kao inicijalni proizvod nastaje enol (nezasićeni alkohol) koji je nestabilan i izomerizuje se u keton ili aldehid!

Dok simetrični unutrašnji alkini u reakciji hidratacije daju samo jedno karbonilno jedinjenje, nesimetrični grade smješe.